

OROL.

ČASOPIS PRE ZABAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor: O. Sytniansky.

Ročn. II.

Turč. Sv. Martin, 30. Septembra 1871.

Číslo 9.

D u m k a.

Co je deň, keď sa slnka lice jasné
Za clonu sivú oblakov ukrýva?
Čo je noc, keď sa ohviezdený krásne
Mesačik na zem zatmelú nedáva?
Čo je les, kde si švitorná družina
Ptáčkov ľúbosti pesničky nepeje?
Čo je luh, kde sa kvietkov strakatina
V perličkách rosy menistých nesmeje?
Čo orol, keď mu krydel brká hladké
Do neprelomných lovca pút upadly?
Čo strom je pekný, keď ovocia sladké
Zlodeji z neho ničomni pokradli?
A čo je národ zlatej bez svobody?
Keď len pre druhých prácou sa hrdúsi,
A krvavého mozolenia plody
Pre cudzích žrútov vytučenie trúsi?
Keď len to bere, čo je a vypije —
Duchom sa povzniesť nesmie z medzí chlieva,
A jak zo zrna vycúdená pleva,
Len pre zem žijúc, i na zemi hnije!
Čože je národ, ktorý nemá slovo?
Zákony bere — a sám jich nedáva?
Ktorý len tolko pravdy má a dáva,
Kolko dopraje záštie mu sokovo? —
Teba maľujem, národ zohavený,
Jak valný dietok roj okolo matky,

Po hájoch Tatier šire rozložený,
Plný presladkej i bóľnej pamiatky!
Teba maľujem, Moravo zaniklá,
Od vekov dravým súžená susedom!
Ach, kolkoraz si bóľnym času vredom
Pálená v mukách prenikavo zkrikla!

Raz, rod mój! kalich len trpezlivosti
Tvojej preliaty horkosťou prekypel,
Raz hnev tvoj zjažiac hrivu len zasypel,
A ty si v peknej zdvihol sa hrdošti;
Raz si, vlasť moja! dvoch synov zchovala,
Ktorí vyniesli k hviezdám tvoje meno;
Ach, že i medzi tých škodné zasiala
Zlobivosť pekla kúkolu semeno!
A čo je horšie, že to semä sváru,
Jako dedictvo prešlo na potomkov,
Tak sa z krajiny veľkej stala zlomkov
Len zborenina spiechajúca k zmaru. —
O prečo žitia mójho los nepadol
Do toho času tvojej cti a slávy!
Čo stojí život pokútny a tmavý,
Tmavo začatý, by tmavo zchradol?
Nie, nie, nezúfam! — Prijdú ešte časy,
Kde ty, vlasť lubá, porozkusovaná,
Zotrúc z líc svojích rán ohyzdné rásy
Od uhla k uhlu budeš zvyšovaná!

Nežije človek v úzkych tých medzerách
Len od kolisky až po rakev čiernu,
Duch jeho nevie nič o čase mierach,
A zahrňuje celosť jích nesmiernu;
Jeho je prešlosť, jeho i — budúcnosť,
V onej i tejto sledí on kolkolom,
Čo mu i božská zchádza vševedúcnosť,
Preca je celá večnosť mu úkolom.
No, nes sa smädný duch tisíc liet zpiatkom,
Vyšň sa hore ľahkom na obláčku,
Aby si, čo len i vo hmlistom mráčku,
Podíval sa vo vytržení sladkom
Na onú davnú slávu, v truchliacu
Zloženú teraz už len popolnicu!

Teš Velehradu pyšne sa velebou,
Vyváb z tých stínov podnet prítomnosti,
By jistšej aspoň si stávajúčosti
Schystala v časiach, ktoré má pred sebou!

Eudovít Žello.

Ján Nep. Nemčák.

(Životopisný nástin.)

Veta ti pejma, — v dverách jeho ti veta,
Bo na práhu jeho stráži tichá pokora! —
Chrán sa uraziť muža, — pejma lichotné dieťa!
Muž svätiny to — nie hrdosť kráľodvora:
Pred týmto chvála nazpät chválená plesá,
Tam ten pred chválou žiaľno začervenie sa!
Sládkovič.

Jedna z najväčších pohrôm, ktoré hmotný i duševný pokrok mladistvého národa nášeho hatia, je vlastnia nezdarná krú, sú slovenskí synovia, ktorí k bohatstvu, dôstojenstvu a k priaznivým výhodám života vyšvihnutí, nie len že svojej nezvelebujú, no i všemožným neprirodeným spôsobom oproti nej brojá a nemilosrdne ju utláčujú. Hnusných týchto odpadlíkov je — legio, ktorí čo ohyzdní netopieri a dravé šelmy v nočných dobách ducha všetko požierajú a nepočítané obete do cudzích táborov odvlačujú. Či div, že v stave tomto veľikášami a šľachtou zapovrhnutí, vlastnými nepodarenými synmi zaznaný slovenský náš národ čo zakliaty nejaký popelváľ len natoľko dejstvue, nakoľko vlastnie vnuknutie a života schopné snahy jeho obetovavým šľachetinstvom neocenených bohatierov podporované a napomáhané bývajú. Veru zúfať by prichodilo nad budúcnosťou národa toho, ktorého v krátkom čase mnohí výtečníci, jako Moyses, Kuzmány, Hodža, Palárik a medzi inšími i bystroumný belletristického časopisu tohoto zakladateľ a redaktor, Kalinčák, pri včas do tmavého hrobu zksesli, — keby v radoch národných neohrozených bojovníkov porobené citlivé medzery zo dňa na deň množiacimi sa silami novými vyplnené a staršími upevňované neboly. Sily tieto, dieky Bohu! — tak už smohutnely, že bystrého „Orla“ nášeho povolanie je, aspoň v stručnosti jich dejstvosťovanie znázorňovať a s ná-

rodom oboznamovať, aby vedel, komu má dôveru svoju venovať, koho má v životných otázkach nasledovať.

Súrnou potrebou tohoto vedený, idem svojmu milému národu predstaviť muža, ktorý ačkoľvek jednoduchý farár, preca za perlu drahocennú, za takého vodca národného považovaný byť musí, jakých v čase tomto poriedku na milom Slovensku nachádzame.

Takýmto mužom, ktorého najme dobročinnosť každý slovenský vlastenec dla síl nasledovať by mal, je náš drahý — Ján Nep. Nemčák.

Tam pod kysuckými Beskydami narodil sa on r. 1802 dňa 5. decembra v čačianskej Horelici z otca Jána Nemčáka, mnohoročného richtára obce, a z matky Doroty, rodenej Maslák. Bohabojní rodičia tito nemohli sa tak dlho rozhodnúť strany povolania synka svojho, že len r. 1818 žiadosť jeho vyhoveili, keď ho do susednej školy oščaďnickej vystrojili.

I dokázalo sa v krátkosti, že pole studij bolo povolaním jeho. Na menovanej národnej škole urobil tak rýchle pokroky, že nastávajúceho roku hned do prvej gymnásialnej triedy v Novom-Meste nad Kysucou postúpil a ju s prospechom dokonatť mohol. Na základe šťastlivo prevýšených počiatkov týchto vybral sa na verejné gymnasium do Žiliny, kde druhú, tretiu a štvrtú triedu s pochvalou prevýšil. Aby mu neznámosť reči nemeckej

v živote nevadila, pridružil sa opätne k maľučkým, keď tretiu mestskú školu v Tešine nastúpil, kde prvé základy v nemčine obdržal. Aby sa v nej vzdelal, vybavil v Kremnici piatu gymnas. triedu. I vrátil sa do Žiliny, kde poslednie gymnas. učenie s takým prospechom zavŕšil, že r. 1825 v Nitre medzi klerikov prijatý bol. Tu slyšal lubomudretvo s tým vyznačením, že k bohosloveckým vedám do Trnavy vyslaným byť zaslúžil, kde na lyceume arcibiskupskom bohoslovecký beh tým pochválnejšie pokonal, čím výtečnejších učiteľov za rukovodičov obdržal.

Učiteľom týmto veľiká zásluha patrí, bo pod jích správou prevýšil všetky studia, no i v nábožnosti a prísnosti oproti sebe a v láskavo-veselej úslužnosti oproti druhým otužil sa na celý svoj budúci život. A tak r. 1831, dňa 7. aug. skrz blahej pamäti biskupa Wuruma za kňaza vysvätený, odbavil svoje prvotiny len polosviatočne pod rukovodičstvom preslulého kanonika a tamojšieho farára Jána Bieleka pred dočasne u portálu sirotárskeho chrámu sv. Pavla sriadeným oltárom v Žiline, kde sa k veládôležitému úradu tomuto za viac rokov chystal.

V zmienenom roku dorazila orientálna cholera prvší raz do vlasti našej, i zúrila s takou rýchlosťou, že chrámy a školy zostaly pozatvárané, zvony poviazané, kontumačné domky po obcach rozostavené, budy na cintorinoch mŕtvolami preplnené, obchod, priemysel a kupectvo zastavené. Ach bola to trpká návšteva! Čulý ruch umlknul, i postúpil miesto posvätným modlitbám a nábožnému rozjímaniu. Tu sa dokázala pravdivosť toho latinského príslovia: „Si vis orare, pergas ad mare.“ V strašnej dobe tejto nachádzalo sa všetko jakoby na pobúrenom mori v tom najväčšom nebezpečenstve, v ktorom nemyslelo na výhody pozemské, no všetko len spásu svoju si vymáhalo.

Okolnosť táto smutná mala veľký vliv na nášho mladého kňaza. On pamätujúc nie priam na chýrne dni svoje žiacke, no i na marnosť svetskú, zaumienil si, slávu Božiu a spásu ľudu nielen vznešeným úradom, ale i mamonou napomáhať a podporovať tak, že všetko, čo mu od stola zbudne, chudobou sklúčeným bližným a v nedostatku postaveným

školákom patriť má; — v čom až dodnes dôstojnosť zachoval.

Nakolko zpočiatku zlata a sriebra nemal, usiloval sa to úradnou oduševnenosťou a láskavosťou doplniť a vynahradiť. Sotva prvotiny svoje vybavil, už pospiechal v duchu tomto na Terchovú, prvú to stanicu svoju, kde s najväčšou oddanosťou do vôle Božej poručený, sverený sebe úrad svedomite zastával, keď v kole strachom sa trasúceho ľudu ustavične meškal, v nebezpečenstve postavených bez bázne vyhľadával, a nie len súkromne, ale i verejne prosil, napomínal, horlil, no i skutkom práve tak jako slovom povzbudzoval, i pred málomyselnosťou a zúfalstvom ochraňoval.

A Hospodin sprevádzal milosťou svojou svätý zápal jeho, keď mu poprial, že osúdnou zkušku bez úrazu, no i s takým výsledkom prežil, že mu ona i na Starých-Bystriciach, v Žiline, v Púchove a konečne v Teplej, na ktorých staniach do r. 1842 kaplánčil, ba i behom celého života za prstokaz slúžila.

Na základe tejto prvej pastierskej školy spravoval sa, keď pri cirkevných a školských zaujmoch tak blahonosne si počínal, že všade duchovnie pomníky po sebe nechával. Uprostred živých pomníkov týchto je mladší brat jeho Jozef, ktorý náležite vychovaný a vzdelaný na slúžnovstvo sa vyšvihnúť a potomne i na prísedníctvo súdu stoličného čo diplomom zaopatrený pravotár vyvoleným byť mohol.

O mnoho však výdatnejšie pôsobiť počal, keď r. 1842, dňa 22. apríla za farára do Dolnej-Súče, a spolu za assessora župy oravskej a trenčianskej vymenovaný, potomne ale za okresného tajomníka okresu závažsko-trenčianskeho vyvolený, rozšírenejší okres činnosti obdržal.

Neunavená horlivosť všade síce moc môže vykonať, avšak o mnoho výnosnejšie ona pôsobí tam, kde je ľud usilovný, dobrý a nábožný, jako sa — ovšem s výmienkami — o farnosti dolno-sučanskej povedať môže. Na príhodnejšom a otvorenejšom poli tomto ludomil náš takú bohomilú činnosť vyvinul: že keď priemyselným roľníctvom farníkov svojich k nasledovaniu seba prebudil, vtedy chrám farský šatstvom, novým na 14 registrov kroz rodáka Martina Šaško vystaveným organom, a celkovitou Filippom Bäslerom prevedenou

malbou, chýrečným učinil; no i školu farniu zaopatrením podučiteľa, na dve triedy pretvoril, a pôsobením zvlášte učiteľa Jozefa Matulay do toho stavu priviedol, že dnes Súča vlastnou hudobnou bandou, ktorá v Trenčíne temer pri všetkých slávnostiach s pochvalou vystupuje, honosí sa môže. Škola tá i požiadavkom terajšieho času vyhovieť v stave je z každého ohľadu.

Školu túto napomohol základinou 300 zl. r. č., ktorej úroky na zašatenie chudobných žiakov sa vynakladajú. Pri blahodarných podujatiach týchto školských nezabudol ani na chudobných a nemocných obce, pre ktorých zvláštny dom so zahradou zaopatril, ba k účelom tým i sýpku pripojil. Medzitým neprajné okolnosti zapríčinily, že sýpku tú so spomenutým domom odpredať musel; avšak utížený výnos k zmienenej základine 300 zlatovej priložil, aby chudobnejší školáci tým výdatnejšie šatení byť mohli. Ba starostlivosť velebného farára rozprestrela sa i na nápadníkov jeho, k prospechu ktorých gruntoknihovne vlastný hošiak svoj podpísal, ku ktorému s primeranou horou a pasienkom, i trojmeričná rola patrí.

Všestranná zaujatosť táto za obecné dobro spôsobilá, že r. 1864 dňa 30. decembra za farára do Teplej vymenovaný, vskutku dňa 12. februára r. 1865 pri prítomnosti hlavného župana Ladislava Vietorisa tam inštalovaný zostal. Farnosť táto, v ktorej behom dlhých rokov nevládni, a vekom zošíli starčekovia úradovali, a do ktorej i preslulé trenciánske teplice prislúchajú, zvláštne napruženie síl jeho vymáha, čomu sa on s obvyklou ochotou podrobil.

Sotva usadil sa v kole nového stáda svojeho, už začal zanedbané role farské vzdelávať, verejné sochy a kríže obnovovať, farskú a teplickú školu, ačpráve pre násilnú nekonzesionalnosť tejto mnoho mrzutostí v poslednom čase podstúpiť musel, do rozkvetu privádzať, a farský, jako i filialne dva kostoly náležite usporadovať, ozdobovať a pretvorovať.

Bohumilej účinnosti tejto výraz dodávajú, nie len potešiteľné zkúšky školské, ktoré sa v Tepliciach práve tak, jako i v Teplanskej novej, na jedno poschodie vyzdvihnutej dvotriedovej škole každoročne pri učiteľskom pôsobení Aloysa Chobodického slavnostne

vykonávajú, a verejné služby Božské, ktoré s utešeným spevom ľudu sprevádzané bývajú; ale i tá rola, ktorú k dobru farárov teplanských venoval, jako i tie základiny, ktorými kaplánov tamejších a farárov čaciánských napomohol, a ktorými dobrezaslužilých kňazov diecesanských fond rozmnožil.

A koľko výrazov takých by tu spomenuto byť mohlo, keby lavica jeho znala, čo pravica vydala? Tá jedine by vedela rozložiť, koľko žiakov on v dome svojom odchoval, a vychovaných do sveta pustil, koľko na odmenu pilných a chudobných žiakov vynaložil, koľko na utrápených bedárov, ktorých úmyselne vyhľadáva, utrovil, koľko nedostatkov, ktoré len v skrytosti farchu svoju znášajú, vyrovnal, s jakým nákladom, s jakým vyrazením majalesovým, a s jakou výročitosťou verejné zkúšky v podriadených školách svojich vybavoval, koľko pri pohostinnom stole svojom vyrazil a občerstvil?! K odôvodneniu tohoto nesmiem zvláštniu blahosklonnosť jeho pripomínať, s ktorou i mňa na ďalekých liečivých vodách vyhľadal.

Neomylný dôkaz toho podávajú nie len tie knihy a časopisy, ktoré odbiera, ale i tie stovky, mocou ktorých sa stal zakladateľom učenej spoločnosti Matice Slovenskej a katolíckeho ústavu Sväto-Vojtešského, jako i samostatného katolíckeho reálneho gymnasia Znio-Kláštorského. Najskvelejšie však svedectvo o tom vydáva tá tisícika zlatých na striebre, s ktorou medzi prvšími hlavnými zakladateľmi alumnea Znio-Kláštorského vyniká. Veľkodušnosť táto takou uznanlivosťou Znio-Kláštorské mešťanstvo nadchnula, že roku 1870 dňa 27. decembra diplomom čestného mešťanstva sa mu povďačilo.

Vyznačenie však nenie zámerom jeho dobročinnosti. Útrpná podpora chudoby, a národno-katolícka výchova mládeže je heslom jeho. Heslom týmto vedený s ochotou najnovšie pristúpil ku spolku banky trenciánskej, potom knihtačiarkeho ústavu Sväto-Martinského, jako i „Minervy“ Peštianskej, pri ktorých s nákladom toho, „čo mu od stola zbulo“ 33 účastiny zabezpečil tým cieľom, žeby z výnosov jejich vtipní a mravní, zvlášte z rodiny jeho pochádzajúci školáci Kysuckí podporovaní, až do skončenia štúdií zaopatrovaní boli. A základine tejto zvláštniu cenu dodáva

tá okolnosť, že ona časom ešte značnejšie rozmnožená zostane, ponevác na základe závetu otazného dobrodejca, kedysi i s celým majetkom jeho pozostalým slúčená, a k podpore národno-katolickej výchovy mládeže odkázaná byť má.

Ustanovizňou touto veľkodušný zakladateľ zmierniť chcel jednomu druhému žiakovi tie nedostatky a trpkosti, ktoré on kedysi podstúpil, a ktorým všetci chudobní slovenskí synkovia vystavení boli, keď z príčiny dorazenia k žiadanému cieľu, na maďarčinu alebo nemčinu do ďalekých krajov putovať museli. Avšak dobročinnosťou touto on výraz podáva i podlžnej uznanlivosti k samostatnému gymnasiu nášmu Znio-Kláštorskému, ktoré k úplnému upokojeniu jeho bez veľkých výloh a bez zbytočných trpkostí mladíkov našich národno-kresťanský vzdeláva a vychováva,

a v krajinských rečiach vyučuje a sdokonaľuje. Konečný šlachetného úmyslu tohoto zámer je, aby sa slovenská katolícka mládež na Znio-Kláštorskom gymnasiu našom sústredňovala, a za dobrých synov cirkve, národa i vlasti vychovávala.

Keď životopisný nástin tento uverejňujeme, ani zďaleka skrovnosť dobročinného farára uraziť nechceme. My s povďačnosťou len to vysloviť chceme čo v písme stojí: „Sic luceat lux vestra.“ Povďačnú ale uznanlivosť túto s tým srdečným želaním sprevádzame, žeby tento veľkodušný dobrodinec a priateľ mládeže našej ešte behom dlhých rokov sám šlachetné úmysly svoje z milosti Božej spravoval, a vo velebných šedinách svojich dlho ešte sám požeňané ovocie dobročinnosti svojej spatrovať mohol, no i mnohými synmi dráheho národa nášeho nasledovaný bol.

Ján Ondrišik.

Šachovníci.

Chmúrna noc, — v kláštore u stolíku
Sedí samojediný,
Pred ním kniha veľiká,
Číta sveta dejiny.
Hrobová tichosť — na stene
Vlačlivo utrápene
Štrkocú staré hodiny. —
Svieca mu horí zle a tmavo,
Obzerá sa v pravo v ľavo
Na otupné vókol steny,
Každý kút je hluchý, nemý. —
Zadumená jeho duša
Silou myslí v ňom sa rúša.
Trvá sťa ohlas v horách,
V pustých prážnych jaskyniach,
Tam je v tajnosti zapretý,
Nevidno ho, a odvetí. —
Nežije a neumiera —
Preto sa mu oko kalí,
Čo mu nedá zhytnúť v žiali,
Je jediná bohoviera. —

„Čo to? voľačo popri mne šuchlo,
Von na schodách temne buchlo!“
Počúva — nič, — ticho je,
Len víchor písku v nočných tmách,
Kľže sa po plitkých dachách, —

Okenicou drbancuje; —
Lieta, fundži sťa šialený,
Dažde pliaska o steny,
A šmára do boka
Kropaje na cklo obloka. —
Blisne sa — vrstvy chmár
Křížny pretne blesk
Šlahne mu v oči žiar,
Zemou strasie hromotresk.
„Je to zlého ducha moc?
Ach! jaká to strašná noc!“
Víchor zabil sa — a tá strela
Kamsi do pekla letela; —
A zas taká tichosť je,
Že až v ušiach sypí, špie;
Ustrnutý sedí,
Na blk sviece dumno hladí,
Strach odháňa mu sen,
Chce ísť spať, a čaká len. —
Pomaly zastane
Hodín klepanie,
Pozre ta
Punkt jedenásta,
To čas na spanie už
Počuje kroky, — čo chvíla
Dvere vrzgnú, sa odchyľa,
A — dnu vkročí jeden muž. —

K nemu sa zblízuje
Úlisným úsmechom,
Škatulku ukazuje:
„Prichádzam so šachom,
Budeš hrať?
Ešte dosť času spať!“

Na tento dotaz
Pozre mu do očí,
Odporný blesk v nich sa točí,
Prejde ho hrôza a mráz. —

Viem, — ďalej k nemu hovorí,
Za čím tvoje srdce horí,
Čo ťa bolí, čo ťa tlačí,
A na čom ti záleží. —
Nuž sa ti ozaj nepáči
Že tento svet tak beží?
Haha! bratku! múdrosť sveta
Ponad tvoju hlavu lieta. —

Ale vieš —
Jak chceš,
Môžeš šťastným byť,
V rozkošach hlučne žiť; —
Vidíš, ja som pán,
Poklady sveta mám,
Hraj so mnou! ti jich dám. —
Báť sa nemáš,
Hraj! vyhráš. —

„Ale — jak prehrám,
Čo ti dám?“
Prehra nemá žiadnej ceny,
Povie uškľabený.
„Ej! čoby ťa kula vzala,
Moc by ma tá prehra stála.“ —

Figúrky vyberá,
Schytrale prezerá,
Svieca hádže temnú žiar
Na škaredú jeho tvár,
A ten hľadí naň bokom
Skúmavým okom,
A tak myslí si,
Satan byť myslí.

„Figúrky čo majú hrať,
Chcem ti na vedomie dať,
Jaký význam majú,
Jako sa volajú:
Šťastie, Sláva, Hriech,
Trest, Zkaza, Posmech.

To sú moje!
Chudoba, Žiaľ, Boj,
Viera, Česť, Pokoj.
To sú tvoje!“
Dobre! povie sadnime si,
Tie figúrky postavme si!

Sadnú si, hrajú,
Pomaly sa zamýšľajú, —
Hlboké ticho, — stolík puká, —
Jastrabým okom kuká,
Sliedi, škŕni sa, mihá,
Opatrne ruku dviha,
Potiahne raz, dva razy,
Pokoj mu zkazí. —
Ďalej bojuje,
Vieru mu stopuje,
Lež to nedáva znať,
Že mu ju chce odňať,
Blíska ohnivým okom,
Ženie hrozným útokom,
A ku nej sa prediera,
Ale toho Viera
Báštou ohradená,
Stojí poistená,
Nedá si ju za celý svet,
Odňať mu ju, tej sily niet. —

Zaslepený v tuhom boji
Rúca Satan všetky strany,
Nevie, že mu Sláva stojí
V pustom poli bez obrany. —
Ten ju vidí osamelú,
Napne myseľ bystrú, smelú,
A len k nej sa domáha,
Za ňou všetka jeho snaha,
Napred, napred vždy sa má,
A už už za ňou sahá,
Len len ešte jedon krok,
Premožený jeho sok:
Matt! moja je! — zavolá. —

Satan v tomto okamžení
Zrakom zisku zarazený,
Hrozným hnevom sa rozpáli,
Svietnik na figúrky zvalí,
Sviecu zfúkne, stolík zvráti,
Smižno k dverám sa poberá —
„Hoho! počkaj!“ chlapsky ho pozbiera
Trepse o zem — v tom sa ztratí. —

Jakub Graichmann.

A c i n d í n a.

Bulharská poviestka.

(Dokončenie.)

X.

Poznáte už Nikolu.

Rozumiete už rozhovor Joannikin a Gabrielin.

Viete, ako sa stal Nikola vodcom. Viete, ako plnil prísahu Acindíninu.

Od Rovnenka až po Zádru byly nové mohyly. To bola prvá samostatná práca Nikolova. Oznamil Sergej zbrojenie Turkov proti Balkánu.

Bulhari privolávali Nikolovi: „Lepšia smrť jako poroba!“

XI.

Hussein, filipopolský baša, pomstíť sa chcel na ráji *) kresťanskej. I sbieral vojsko do radov a za konskými chvosty išlo tisíc Turkov vyhľadať si hrob medzi Bulharmi. Nadšenosť vo vojsku tom žiadna nebola. Allah v srdci jích nerozdúľ lásku k sebe. Meno Nikolovo ohromilo slúžebnú myseľ. Turci mysleli, že Nikola, ešte nikdy nepremožený, i Allaha prevláda. Hussein viedol svojich pravo do Zádru.

Bulhari v Zádru chystali meče. Pop Anasthas požeňnal ovečky svoje. Čo prácu podobnú už do dvadsaťraz vykonal, preca veril, že Bôh dá svobodu utíkaným Bulharom.

V prosredku v zástupe klačal Nikola. Srdce jeho odseptávalo Anasthasovo požeňnanie, duch jeho stál v blízkosti Acindíny.

Vstali Bulhari.

Všetkých zrak obrátil sa na Nikolu.

„Požeňnanie od služobníka Kristovko,“ hovorí Nikola, „urobilo nás bojovníkmi Božími. Každý z nás je Bohu zasvätený. Náš boj je Boží boj!“

Zástup zvolal: „Amen.“

„Sergej so svojimi,“ hovorí ďalej Nikola, „obsadí Simno. Otec náš Anasthasius po-

staví sa v Grovne. Ja s mojimi privítam Husseina. Pod horou Joanika, dá Bôh, sret-neme sa.“

Plápolaly bojochtivosťou srdcia Bulharov! Každý si už žiadal byť na bojišti.

„Vodca náš,“ ozvú sa hlasy.

Nikola pristúpil k volajúcim.

„Bratia moji, vy mysleli ste, že som na vás zapomenul. Vás váš Cáríc povedie všade tam, kde Turci Bulharov prevladovať budú. To pre vás hodná práca, vy tú hodne vykonáte.“

Dľa rozkazov tých, všetko sa usporiadalo. Bulhari vykázané miesta obsadili.

XII.

V Joanikskej hore čakal Nikola na Turkov.

Orličím okom videl blíženie sa Turkov k Sukovu. Všetko čakalo napnuto príchod Turkov. Pred vojskom tureckým stúpali zajaté Bulharky, s ktorými Hussein opevnil predok vojska svojho. S Bulharkami tými byly i deti, ktoré v okolitých dedinách dal zajat. Biedny Hussein myslel, že cez rodnie sestry ostiechať sa budú preraziť Bulhari!

Už skoro pod Joaninom boli Turci. Nikola ešte bol pokojný. Zo Simna vystúpi Sergej so svojimi. V chytrosti Bulharom prirodzenej letí za Husseinom. Turci omráčení oddali sa do boja. Zajaté Bulharky stály osvobodené, ihneď vbiehaly do hôr.

Jatagáne a kyndžale *) cedily krev. Mnohí už z oboch strán utratili životy.

Hussein myslel, že s hrstkou odbojných Bulharov hotový bude, keď zo zadu videl približovať sa novú čatu Bulharov.

Bol to Nikola. Kule prehánaly rady Turkov. Bolastné výkriky vydávali na smrť ranení. Pod nohou koňa zúfale volali Turci. Všade pustošila smrť. Kone s ryhotom prerážali ľudské hlasy. Ranení v prachu sa svi-

*) Rájou menujú sa podmanené národy kresťanske v Turecku. Red.

*) Jatagán, krivý turecký meč; kyndžal čerkeská dýka. Red.

jali. Tam zase mŕtvý Bulhar drží meč v ruke, druhý na tele mŕtvého Turka leží.

To bola srážka pod Joanikou.

Rady Turkov byly roztrepané.

Hussein baša so živými utekal ku Grovnu.

XIII.

Divno je to, že Anasthasius od Grovna nezastupuje cestu utekajúcim Turkom.

Na bojisku stojí pred Nikolom vyslanec Cáričov.

„Za Grovnom zjavujú sa Turci. Jestli nenie mýlka, je to vojsko rusčuckého bašu“ zvestuje vyslanec.

Nikola bol na zvest tú v duchu prejinačený.

„Škoda“, pomyslel si, „že nenie s vojskom svojím tu i Sakim baša.“

Hussein sa zastavil za Grovnom len vtedy, keď postretol rusčuckého bašu. Anasthasius zanechal Grovno a odobral sa ku Simnu. Turci mysleli, že to Bulhari, ktorí Husseinu prenasledovali.

Anasthasius usadil sa v Simne. Sergej bol v Sukove. Nikola ostal na bojišti. Cárič lákal Turkov na bojište tým, že nevedel kde sa vzdialiť má.

Mal nastáť znovu druhý boj!

XIV.

Keď pred výpravou celou vyzval bol Hussein Sakima k boju oproti Bulharom, dostal Sakim výstražný list z Carihradu, v ktorom jemu jeho netečnosť sa vytykala. Toto ho k hnevu popúdilo.

„Že gjavrov *) nekynožím,“ hovoril sám k sebe hlasne Sakim, „píše mi ten pekelný radca Sultanov. Ukážem tým Turkom, že ma ešte jích čertovský Allah v moci svojej má! Vtedy, keď som vyplienil polovicu kresťanov, Turek len o mne hovoril. Teraz? . . . ani ten pekelný pre mňa pokoj mi nedoprajú! To je turecká odplata!“

Utíšil trošku zlost svojou.

*) Gjavrom = „kresťanským pesom“ tituluje Mahomedán kresťanského Slovana, jako mnohí naši „bratia“ Maďari nás „nemembermi.“

Red.

„Zase ten Nikola rozplamenil Bulharov“, hovorí zase po chvílke. „Bojí sa ho Turek, jako anjela smrti, no, nebojí sa ho Sakim! Počkej, ty prekliaty Sultan!! . . . Ja som ztratený, bo kresťanov som plienil k vóli tvojej, a teraz pokanie je už marné; preto ale pošlem ti ku zožraniu hlavu Nikolovu, aby si sa triasol i ty pred šesťdesiat ročným Sakimom.“

Tak vystrojil sa Sakim do boja . . .

Za Grovnom počul hluk válečný. Pod Grovnom sretol sa s Husseinom a s jeho roztrepaným vojskom.

Na Husseinove slová blýaly zlostou oči Sakimove. Radosť pucítil v srdci svojom nad strátou Husseinu. Veď on sám chcel rozdrobiť moc Bulharov.

Zjavil sa na bojisku.

Keď videli Husseinovi vojaci neohrozenosť Bulharov, zutekali s bašom svojim.

Prvý bol Sakim, ktorý jatagán vytiahol. V besnote svojej zabudol dávať rozkazy svojim vojakom. Šesťdesiat ročnica ruka Sakimova ešte mocne držala jatagán v povelí.

Začal sa boj!

Nikola nevediac že má Sakima na bojišti, celkom chladno odnímal so svojimi životy Turkom. Cárič a Sergej v boji tiež účasť bral.

Jako keď slnko s mocou svetla svojho prerazí oblaky šmurné, tak Nikola preriedil rady Turkov. Tam Turek v srdci Bulhara zmáča svoj meč. Tam Bulhar s rukovetou, rozrazí hlavu tureckú. Tam na okamýh prestane boj. Tam veľiká sila prelomí rady. Sakim v besu svojom i Turkov jatagánom svojim poráža, ktorí mu v ceste stáli. Jatagán sa mu na hlavách Bulharov zaostrel.

Turci ustupujú pod Simno. Sakim lakom ustupoval z bojiska. On na Nikolu celkom zabudol.

Pod Simnom zastaví Turkov Anasthasius.

„Allah kerim“, volajú Turci, a nie už za víťazstvo, ale o osvobodenie bojujú Sakimovci.

Sakim s dvesto chlapmi vtiahol sa na hroby, kde mal, jako to i videl, zhnúť. V zápätí nasledoval ho Nikola, ktorý zvedel, že sám Sakim bral účasť v boji. Nebeskú silu cítil v svojom ramene, kyndzal matkin tak pevne držal v ruke, že s tým i ocel a nie

hlavu Sakimovu by bol rozpoltil. Srdce mu neprestajne volalo: „Pomsta, Božia pomsta!“

Bulhari i Nikola videli zohyzdené hroby s Turkami. Rozplamenila sa jich bojochtivosť a všetci hrnuli sa na hroby.

Sakim svojich z Acindíniného hrobu pozvbudzuje k boju.

Zarachotia zpod kríža Kristovho na kresťanov turecké pušky! Niekoľko Bulharov klesne k zemi, medzi ktorými nachádzal sa i Nikola.

„Acindína,“ zvolal bóľne Nikola, „i ja idem bez nevyplnenej pomsty k Tebe.“

Cárič rozdrobil Turkov. Mnohí ležali na hrobe Acindíninom.

Kde je Sakim?

Nastala noc.

Mrtvé ticho bolo v Simne. . . .

XV.

V Acindíninom dome je mrtvé ticho.

Pred domom smutne chodia ozbrojení Bulhari. V dome, na lúžku Acindíninom leží choré telo Nikolovo.

V izbe sedí Anasthasius, Sergej a Cárič.

Pravý bok pŕs rozrazila kuľa Nikolovi. Bolast necítil, bo v horúčke ležalo telo. Bol bez sebä. Duch jeho hovorí hlasom bóľnym: „Sakim! nepomstil som sa za nešťastnú mat svoju, Acindínu nad tebou! Matko drahá, dodržal som slub!“

Prešly po bóľoch dva dni. Nikolova rana bola smrteľná. Telo nemocou opadlo, len na ranenom pohľade bolo poznať vodcu Bulharov.

Uťišily sa trochu bóľe. Cárič opisuje Nikolovi koniec boja.

„Tak,“ hovorí slabo Nikola, „Anasthasius zajal Sakima?“

„Sakim je v našej moci,“ odpovedá Cárič.

„Cárič,“ hovorí Nikola, „ja chcel bych vidieť Sakima.“

Doviedli k Nikolovi Sakim-bašu. Jeho besnosť minula sa. Pomyslenie na smrť ukrotilo ducha jeho.

Bóľne pozeral Nikola na Sakima — otca svojho. Prihovorné slová nemal k Sakimovi Nikola.

„Sakim,“ preréčie odrazu Nikola, „súd nad tebou vynesie národ bulharský.“

Sakim sa zamračil. Ludské bóľe dávno zapomenuté pobúrily mysel jeho. Skrotene pozeral na raneného Nikolu.

„Oj! rod mój, oj kochana ojezyczna moja,“ vzdychá Sakim. „Bulhari, pomstite sa na zrádnom Slovanovi, ktorý dlho vyľieval bulharskú krú. Ja som Poliak!*“

Bulhari stáli omračeno. Poturčeného kresťana mali pred sebou.

„Sakim,“ hovorí Cárič, „ty si krú rodnú vyľieval! Pred tebou mŕtvo ranený leží náš vodca Nikola, ktorý snad tvojou kulou je usmrtený. Neverím žeby si chcel žiť; preto iste od nás žiadaš si smrť.“

Sakim nevedel hneď odpovedať. Trúдно sa ale takto vysloví: „Bulhari, pomstite sa nad Sakimou, nad zrádným grófom poľským Stanislavom Rybovským!“

Biedny Sakim prosil o smrť.

Nikola bol pokojný, bo v duchu svojom s matkou hovoril.

„Sakim,“ rečie Nikola, „ja umieram za vlast! Ty ešte žiť ostaneš. Pomstu som prisahal pri tejto posteli, na ktorej matka moja umrela. Áno pomstu prisahal som, že na tom, ktorý zneuctil nešťastnú matku moju — Acindínu Milošovu ja s národom svojim sa vypomstím!“

Sakim pozrel na Nikolu.

„Áno, pomsta, mať drahá,“ hovorí rozčulene Nikola. „Sakim-baša, ty si odňal česť prvej dcére Bulharskej, Acindíne. Ona my-

*) Naši et. čitatelia nech sa nad tým nevidia, že zúrivy „mahomedán“ Sakim bol rodený Poliak a že bratov Bulharov tak krvožíznive kynožít pomáhal. Veď i za našich časov na vyzvanie Ibrahima-Bega (generála Langiewiczza) hrnú sa vystehovavší sa z otčiny svojej do služby bisurmanskej oproti Bulharom a Srbom. I slavný spisovateľ kozáckych povestí Michal Czajkowski, Sadyk-baša teraz menovaný, viedol nedávno (r. 1868.) tureckých kozákov a Poliakov do boja oproti Bulharom; no bol na slivenskom Balkáne Panajotovou hrdinskou bulharskou čatou na hlavu porazený. Teraz slúži Turkom čo mýtnik a každému sa prisahá, že pochádza rovno od Mahomeda. Bulhari v ničom neublížili Poliakom, ba často uhostili jich čo bratov, — a teraz tak sa jim neľudský odmieňajú. Bože odpusť jim i naprav zablúdcov!

Red.

slela, že si ty Turek — Bože! koľké Bulharky tento poturčenec nešťastné učinil! I mať moja jemu v obeť padla — a on je môj otec — Sakim, poznal si Miloša?“

„Poznal,“ hovorí zahanbený Sakim.

„Poznal si jeho dcéru Acindínu?“ zpytuje sa ďalej Nikola.

„Nikola“ klakne Sakim, „syňu môj, prosím ťa na Boha živého, pomsti sa nado mnou, svojim bezbožným otcom!“

„To nemožno, tys mojím otcom, lebo veď, ja som syn Acindínin. Dieťa hriechy otca svojho pomstiť nemôže, nesmie. Ty si mi dal život, ja život tvoj nechcem: to mi káže moje sväté náboženstvo, ktorému žijem i mrem!“

„Nikola, aby som mohol mať nádej na spasenie, aspoň ty odpusť hriechy moje, keď to Acindína už nemôže. Smiluj sa“ hovorí bóľne Sakim „syn môj nad nešťastným etcom svojim.“

„Ja ti všetky hriechy odpúšťam. Moja pomsta nad tebou je: v dome tomto modlievaj sa za hriechy svoje“ — riekol tíško Nikola Sakimovi.

Sakim plakal, bo bol zakliaty k životu.

Na vôľu Nikolovu viacej Bulharov vstúpilo do izby. Zvesť po Simne sa rozniesla, že Sakim je otcom Nikolovým.

Keď Nikola videl do izby vstúpiť zdravých Bulharov, oči jeho zableskly sa životom.

„Bratia dráh!“ hovorí Nikola. „Zničený je Turek. Bohorodica požehnala nás víťazstvom — Turkov je mnoho, vy onedlho znepokojovaný budete. — Vôľa moja je, aby ste i bez Nikolu bojovali neohrožene. — Vôdca nemáte. Povedzte Bulharom, že môj kyndzal oddal som Cáričovi.“

Prítomní Bulhari zaplakali. Jako by i slová tie neboly sa dotkly srdca!

Ušlo niekoľko hodín, Nikola vydal ducha. Po celom Balkáne utíchly zpevy, žiaľ uhoistily sa u Bulharov.

Bol krásny máj.

Bulhari boli svobodní.

Nikolova pamiatka žije po dnes v národe.

XVI.

Preskočíme pätnásť rokov.

Nebudeme už ďalej opisovať boje Bulharov, vieme že tie vždy sa obnovujú.

Sme zase v Simne, sme na hrobch Simna.

Acindínin hrob je trávou porastený.

Pri matke leží Nikola a pri Nikolovi Sabína, ktorá sa ku Nikolovi pochovať dala.

Slnko o dve hodiny malo dokončiť svoju deňniu púť. Na hroby zo Simna blíži sa k zemi zohnutý asi 75 roční stavec. Sotva mu odbúda cesta, tak potichu ide. Pri starcovi stúpa asi štrnásť roční chlapec. Vše chlapec tento odbehne od starca a toho dočká, vše zaostane, a potom letom dohoni starca.

Simnania si hovoria, že každý deň vychádza na hroby stavec a ten chlapček.

Stavec s mladíkom stúpa prez hroby, k hrobu Nikolovmu. Stavec klakne medzi hrob Acindínia a Nikolov, mládenček ale klakol si na hrob Sabínin a oba modlili sa.

Mládenček chytro pomodlil sa. Vstal, chodil po hrobch a zbieral kvetiny. Stavec nevedel sa dost namodliť. Keď už predca dokončil modlitbu, odišiel k novokopanému hrobu, do ktorého sa vpustiac, začal ten dokopávať.

Mládenček s nasbieranými kvetinami okrášlil tri hroby: Acindínin, Nikolov a Sabínin. Po práci tej odišiel ku starcovi, a sadnúc si na kraj hrobu, díval sa na starca.

„Sakim,“ hovorí chlapček, „už tak dávno kopeš tu jamu a preca nevieš s ňou byť hotový. Hovoril som ti, že ti jamu vykopem. Len mi už raz povedz, že koho do tej jamy pochováš?“

Sakim zvedavému chlapcovi neodpovedal.

„Sakim,“ hovorí mládenček hnevom.

Stavec vypraví sa v hrobe a pozre na chlapca.

„Možno,“ hovorí Sakim, „že mi ty Sáva jamu dokopeš.“

„To ti vravim, že ja ti zajtrá jamu dokopem. Ty ale Sakim budeš kvety trhať a hroby naše okrášľovať.“

„Zase má Sakimom volás! Sáva môj, volaj ma Stanislavom, ja som Sakima zo seba už zložil.“

„Stanislav, už si ustatý. Dnes ti už práca neodbúda, nechaj tú na zajtrá pre mňa.“

Sakim zaplakal.

Reči chlapcove dojaly ho.

„Čo plačeš, Stanislav? Už vidím, že ja s Tebou v Simne neostanem. Ja ešte dnes odídem k Cáričovi do Zádru.“

Stanislav trúdno vystúpil von z hrobu. Mnoho zeme zošudilo sa do hrobu.

Ani Stanislav, ani Sáva nezbadali, že k ním priblížil sa jeden muž.

„Sáva môj“ hovorí pristúpivší muž.

„Cárič,“ privolá Sáva a padne mu okolo krku.

Cárič pozdravil i Stanislava.

Už bol večer, keď všetci traja vrátili sa z hrobov do domu Acindíniného.

„Prišiel som pre teba a pre Sávu. Turci sa zdvihujú znovu proti Bulharom. Sáva, syn Sabínin musí ísť medzi Bulharov —“ tak riekol Cárič po večere.

„Tak i so Sávom rozlúčiť sa musím,“ vzdychá si Sakim. „To je môj trest.“

„I ty pôjdeš s nami,“ tešil ho Sáva.

„Syn môj, ja tu ostanem.“

„Rozlúčiť sa musíš so Sávom, bo on po smrti mojej má sa stať vôdcom bulharským. Ty zo Sávu beztoho už nevychováš hrdinu.“

„Staň sa vôľa Tvoja,“ dorečie Sakim.

Sáva s plačom rozlúčil sa od Sakima.

Blížila sa zima.

Sakim-baša, jako 75 ročný stavec neprežil zimu.

Dlho sa hovorilo po Balkáne o Sakimovi. „Na mnohé modlitby vzal Bôh Sakima na milosť —“ šoptali si Bulhari.

F. Kutlík.

Noční spev.

(Úryvok z básne „Zajatý“.)

Tam, kde venčia modré hory
Kraje plné úrody,
Kde sa menia, sriebrom penia
Hrona i Váhu brody,
Kde na bujnokvetných brehoch
Slavská býva rodina:
Tam, ach tam v tej šírej diali,
Tam je moja otcina.

Tam, kde niet nečnosti hriechu,
Kde ľud bohabojný je;
Kde niet zrady i podvodu,
Kde len úprimnosť žije;
Kde nevinnosť má stánok svoj,
Kde zlosť pekla zhasína:
Tam, ach tam v tej šírej diali,
Tam je moja otcina.

Tam, kde krásne, svetočýrne
Ozývajú sa spevy;
Tam, kde čistou láskou horia
K šuhajcom cudné devy;
Kde pod lipou pod zelenou
Chrám s krížom sa vypína:
Tam, ach tam v tej šírej diali
Tam je moja otcina.

Tam, kde na krydlách na zlatých
Svoboda sa kolibá,
Kde osveta, láska k viere
Srdcami ľudu hýba,
Kde si junač za národ, vlast
Tak hrdinsky počína:
Tam, ach tam v tej šírej diali
Tam je moja otcina.

Zavej vetrik, ľubý vetrik
Tu na tie modré hory,
Povedz milej i rodine,
Že ma láska umorí,
Povedz bratom sokolíkom,
Že už bije hodina:
Slavná bude naša junač,
Slavná Tatier otcina!

Adolf Svätopluk Osvald.

Príspevky ku poznaniu juhoslovanských národných piesní zo stanoviska mravoučného.

Od J. Radetiča, pozostalý rukopis J. Kalinčáka.

(Pokračovanie.)

XIII.

Domášny život.

(Deva, žena; rodičia, deti, bratia a sestry.)

Spanilosť ženská nachádza v juhoslovanských národných piesňach oduševneného, ba nadchnutého i vrelo cítiaceho maliara. Nachádzajú sa v nich nesčíslné miesta, ktoré menujú ženské oči drahými kameňmi, líca ružami, obrvy „morskými pijavicami“ a zuby perlovými stužkami; švišká útla postava diev porovnáva sa so sosnami, jích tanec s pohybovaním sa páva, jích hlas s hrkútaním holúbkov, jích úsmev s teplým leskom slnka.

Najzanimavejšie opisy tohoto druhu nachádzajú sa v piesňach — Vuk III., 35, 36, 78, 82. Spanilosť a krása táto vystupuje ale len vtedy k idealu, keď zovňajšku zodpovedá i vnútorná hodnota. Čo charakteristikon ženského pohlavia pripomína juhoslovanská národnia pieseň cudnosť a hanblivosť. Sem patrí najme pieseň — Vuk I, 599 — ktorá čo náčrtok ženskej nevinnosti každému poetovi, každému maliarovi, každému sochárovi za vzor slúžiť môže. V piesni tej predstavuje sa nám dievčenské „kolo“, v ktorom sa devy veselo a radostne pohybujú vzdor tomu, že všetky mladé tanečnice na nebi hromové blesky križovať vidia, vynímajúc devu Milicu, ktorá neopovažuje sa svoju hlávku podvihnúť a hore pozrieť. Preto vysmieľajú sa z Milice ostatné devy, vyhadzujú jej na oči, že je lebo bláznivá, alebo primúdra — no ona jim odpovedá:

Nie som sprostá, ni premudrovaná,
Ani Vila v oblakoch žijúca,
Ja som deva, ktorá vždy skromne
A počestne napred seba hladi.

Čím dievča o svete menej zná, tým väčšia je i cnosť jeho. Sem vzťahujúca sa, možno že turecko-orientalským básníctvom presiaknutá, prehnanosť ide tak ďaleko, že to dievča

čo ideal dokonálosti považované býva, ktoré ni mesiac ni slnko nepozná, i nezná, na čom žito rastie. Srovnaj — Vuk I, 345, 384; II, 40.

Známo je, že náruživosti a affekty u ženského pohlavia v pomere s mužským značnú prevahu majú. Žena voždy viac cíti, nežli myslí; u muža je to naopak, Cit, čulosť a naklonnosť ženy tak úzko sú spojené s jej ideami, pojмами a úsudkami, že celé jej duševné dejstvo shoro len „citom“ nazvať možno.

Táto podstatná známka prirodzenosti ženskej nachádza sa v juhoslovanských národných piesňach s opravdivou filosofickou určitosťou vyjadrená. Následkom toho je i útla nežnosť pojmu hlavním momentom lyrického juhoslovanského spevu; a preto nazývajú sa v prostomluve ľudu i všetky lyrické piesne „ženskými“ spevami. Žiadna hmotná výhoda, no jedine čistá láska zapríčíni dla národnej piesne city dvoch zamilovaných. Tak v piesni — Vuk I, 3, 20; II, 82, 60:

Zlato, srebro neprináša šťastie,
Blažených nás činí, čo nám milé.

Milenka túla sa radšej s milencom po horách, po dolách, živí sa z lesných jahôd a malin, pije vodu zo stromového listia, uživa tvrdú skalu miesto vankúša (podušky), jako by mala s nekým, koho nelúbi, po lúčinách sa prechádzať, cukor a mäd jesť, v baršoni a hodbáve spávať.

Žena v národnej povesti usiluje sa i túži láskou nie seba, ale milenca šťastného učiniť. Preto býva to i za najväčšie nešťastie považované, keď žena muža svojho utratí. V jakom smútku rozplýva sa srdce devino, keď sa musí lúčiť od milenca, hovorí nám pieseň — Vuk I, 55, — v ktorej deva nad svojim vzdialeným milým týmito slovami narieka i žalostí:

Jak snahová hruda v slnku táje,
Tak mi v túžbe srdce mrie za tebou.

„Dilber Marija“ utratí svojho milého :

I narieka za ním po tri roky,
V prvom roku neumýva líčka,
V druhom nečeše si vranie vlásky,
V tretom roku ostrihá si vlásky.

Vdovy zriedka vydávajú sa u Juhoslovanov. Národnia pieseň sprevádza každý sobáš s vdovou opovrhlivým spôsobom, i slabá také ženy nemilosrdným posmechom.

Že takýto pojem o horúcej láske i žiarlivosť pozná, rozumie sa samo sebou. Žiarlivosť nikdy nezkončievajú sa medzi účast majúcimi mužmi alebo ženami bez krveprolievania. V piesni — Vuk I, 303 — vraždí deva zo žiarlivosti svoju vlastnú sestru, a v speve — Vuk I, 752 — vráža manželka svojmu mužovi nôž do srdca, že sa „zahľadel“ na jej sestru.

S jakou naruživostou túži deva po výdaju v juhoslovanskej národnej piesni, vypravuje nám pieseň — Vuk I, 406, — kde jedno dievča hovorí:

Strecha, keď sa nezrútiš na kopu!
Dom mój, keď nezhoríš až ku zemi!
Oba ste mi, mladému dievčatu,
Nie po vôli, lebo musím chodiť
Sama si po dvore, — — —
Čo jak sa obracia v pravo, v ľavo,
Nikoho niet zprava, ani zľava,
Len studenou plachtou sa zavijam,
I v postielke morím svoje bóle.

XIV.

Ohľadom na lásku ku deťom zo strany jích rodičov pozorujeme u Juhoslovanov to isté, čo u jiných národov. Všetky deti majú síce účasť v lásce tejto; no najmladšie sú v ohľade tomto najšťastlivejšie. Popri tej veľkej bedlivosti a starosti, ktorú venujú rodičia svojmu najmladšiemu synkovi, pozorujeme u Juhoslovanov, jako i u všetkých ostatných slovanských kmenov to, že najmladšiemu synovi najprednejšie práva pripadajú.

Čo sa týka pomeru detí ku svojim rodičom, predstavuje nám srbská národnia pieseň detí čo veľmi poslušné otcovi a matke. Vzájomná láska medzi rodičami a deťmi zjavuje sa nám preto v národnom básnictve v tom najkrajšom svetle. Kraljevićovi Markovi rozkazuje matka — Vuk II, 68, — aby bez

zbroje z domu vyšiel, žeby tak s nekým sa nepobil; on, ktorý vždy pračky hľadať zvykol, uposlúchne, ačkoľvek mu to ťažko padne, by čo známy hrdina bez zbroje svetu na oči sa ukázal; no ťažšie mu to padne, by matku neuposlúchol. V piesni — Vuk II, 84, — bojí sa dieťa, aby dušu svoju nejakým zlým skutkom oproti matke svojej nepoškvrnilo, ačkoľvek sa táto proti prvejšiemu veľmi prehrešila; lebo dieťa ostáva pri všetkom v sebe prebúdzajúcom sa pomstivom cite sebe povedomé, žeby to bol veľký hriech pred Bohom, i posmech pred svetom, keby sa zpreneverilo svojej láske oproti svojim rodičom.

Pieseň — Vuk III, 7 — rozpráva nám o jednom dieťati, ktoré zabúda na všetky prenasledovania, čo od svojej matky zakúsiť muselo, i prosí otca, aby matku za to netrestal a to jej odpustil. Podobne predstavuje nám pieseň — Vuk III, 55, 56 — dieťa, ktoré sa vystavuje nebezpečenstvu života, aby len mohlo otca svojho z neprijemnosti vysvobodíť.

Táto detinská pieta tak ďaleko niekedy sahá, že také výstupy zapričínuje, ktoré v stave sú každý mravný poriadok zničiť. V piesni — Vuk I, 754 — zabíja manžel z lásky ku svojej matke svoju manželku, ponevác táto svokru svoju obrazila; potom ale ide tento muž na vrchy i pasie sa po tráve i pije rosu, aby sa od svojho hriechu očistil. Táto poslušnosť a láskavá pocta dieťat ohľadom na rodičov rozširuje sa i na mládež vôbec oproti starším. Pieseň — Vuk III, 3, 65 — hrozí každému záhubou, kto neposlúcha a nectí starších, i zaviera, keď sem vzťahujúca sa pokutu vypočítala, s týmito slovami:

Tak sa stane s každým mladým mužom,
Čo neplní radu starších ľudí.

No všetky tieto príklady o láske jestvujúcej medzi rodičami a dieťkami stoja čo do veľkoleposti ďaleko za tými, ktoré vyskytujú sa z pomeru medzi bratmi a sestrami jestvujúceho. Brat je ochrancom svojej sestry. Srby zase milujú bratov svojich čo najvrúcejšie. Tento horúci cit je i žriedlom prisahy v mene bratov. Každý človek považovaný býva za nešťastného, ktorý nemá brata alebo sestru. Jak veľké je to šťastie, kto má brata,

to vyjadruje národné básnictvo na mnohých miestach čo najvýraznejšie. Tak n. p. — Vuk I, 306:

Šťastlivá je tá sestrička, čo má
Brata — — — — —

alebo — Vuk I, 452 —:

Najväčšia je zo všetkých tá žiadosť —
Mat milého brata — — — — —

alebo — Vuk II, 90 —:

Milší mi je bračok ako zámky.

alebo — Vuk II, 10 —:

Milší mi je brat môj, jak otcovo
Čko — — — — —

alebo — Vuk II, 75, 155 —:

Vodí sa mi tak bez krydel, jako
Bratovi bez brata abo sestry.

Spev — Vuk IV, 9, 90 — predstavuje nám sestru, ktorá o svoj život menej sa stará, jako o svojho brata, ktorý je v nebezpečenstve. A pieseň — Vuk I, 721 — hovorí nám

o Ivanovej sestre, že sa nechce stať manželkou Vojínovou, lebo tento jej brata zabil; a keď ju Vojin unesie, vrhá sa do vody, i utráca radnej život, jako by sa mala stať manželkou vraha bratovho.

V mnohých piesňach váži sa menej častokrát milienka, nežli sestra. Pieseň — Vuk I, 597 — rozpráva nám o Jovanovi, že si pravú ruku zlomil; Vila prisľúbi mu, že mu ju vyhojí, ale len pod tou výnimkou, keď obetuje matka pravú ruku, sestra svoje krásne vlasy, a milienka stužku s perlamy. Matka a sestra vyplnia žiadosť Vily, no nie Jovanova milienka. Na to nahnevá sa Vila, i zabije Jovana, a pieseň ukončuje sa týmito slovami:

Zakukajú žiaľom tri kukučky*)
Prvá žiali, nikdy neprestáva;
Druhá žiali, dňom i nocou čiernou;
Tretia žiali, kedy jej napadne.

*) Kukučka (kukavica) znamená u Juhoslovánov toľko, čo u nás kuvik, t. j. pták smútku alebo smrti; no predstavuje i žalostiacceho nešťastníka vôbec, no i často „neboráka“.
Red.

(Pokračovanie nasleduje.)

Z m e n a.

Keď sa nebies modrina
Mraky zahalila,
Vtedy dušička moja
Bolastne žialila.

A keď sa zas obloha
Mile vyjasnila,
Zas mi srdce plesalo,
Duša veselila.

Teraz — mám tu na zemi
Dvoje modrých očí,
Keď sa do nich nazerám
Svet sa so mnou točí.

Keď mi plačú — môže byť
Jasná i obloha,
Moje srdce bolastí,
Lká duša ubohá.

Keď sa smejú — nedbám, bárs
Jak sa blankyt mračí,
V mojom srdci veselost
Blažená sa zračí.

Miloslav Dumný.

D e d i č M u r á ň a .

Povešť od *Paola Beblavého.*

(Pokračovanie.)

XII.

V Tarnove.

Brat so sestrou sa pomerili, no i v blazených, tichunkých chvíľach často spomínali Tornallyho. Ale nedlho trval tento jích pokoj. Obavy vojvodove neboly bez základu. Krvolačný Beji i so svojimi pažravými krkavcami nedal dlho na seba čakať. Čo vykonal s vojvodom, známe. Darmo namáhal sa Tornally, aby Hedviku z rúk lúpežníckych vysvobodil. Tá pekná palota, kde sa on tak dobre ešte čo chlapčok cítil, ležala popolom.

Slzy zalialy peknú junácku tvár Tornallyho; keď videl tie rozbořeniny, div, že mu žialom srdce nepuklo; keď počul strašný osúd vojvodov a Hedvikin, div že o rozum neprišiel.

O mladom Tarnovskom nemohol sa nič dozvedieť.

„Odpusť, Hedviko, i ty drahý prateľu!“ hovoril sám so sebou žialom premožený mladík, „bo ja som príčinou vášho nešťastia. Oj, Bože! prečo ma tak veľmi tresceš? Nešťastná hodina, v ktorú som na svet prišiel, bo, kam sa kolvek obrátim len nešťastie v zápätí mi nasleduje. Ach, prečo som ťa nepočúval, Mariena! Hedvika nemusela padnúť do nebezpečenstva, v ňomž sa nachodí. Ale ty anjel dobrý, ktorá si nado mnou stráž držala, iste zachrániš i dobrú Hedviku, ktorej šťastie je i mojim šťastím, bôl mojim bôlom.“

Tornally by bol, kto zná dokiaľ svoje žiale nad spálenišťom nešťastného vojvodu vylieval, keby ho jeho priatelia z nárekov tých neboli vytrhli.

„Pravdu máte,“ hovoril jim, keď sa zpaľtoval, „žial nič nespomôže. Vy ste dokázali, bratia moji, že ste mi opravdivými priateľmi. Mnoho ste podstúpili pre mňa, čo ja vám nikdy zabudnúť, ale ani odmeniť nemôžem. Vy ste česť i svoje životy mne obetovali. Nezbižali sme a preca sme len „horskými defmi“ menovaní. Moje a vaše imanie, moje a vaše dedictvo odňal nám zbojník muráňský. Naši otcovia to najdrahšie, čo mali,

to nám zanechali: on nás toho pozbavil, no nie len toho, lež i toho, čo nám po Bohu najmilšie bolo: naše deti, ženy, — ba jeho krkavci nektorým z nás i tých povraždili, ktorým svoje žitie ďakovať majú. Poznáte jich, vám to nenie tajnosť, že zpomedzi vás nektorým ten vraždník vlastního otea, matku, bratra, sestru dal kruto odpraviť, alebo i sám odpravil. A preto vás žiadam, buďme jejich mstitelmi. Netrpte túto ostudu ľudského pokolenia v kruhu ľudskom, ale vyľúčme ho zpomedzi nás.

„Netrpte ho!“ volali všetci.

„Netrpte, bratia moji,“ opakuje Tornally, a moja ostatnia žiadosť je tá, aby sme uderili na Muráň a jestli tam nekomu z trápenia pomôcť, z hrozných múk zbojníckych nejak vysvobodit možno, vysvobodili. Naším heslom nech je: na Muráň!“

„Áno, na Muráň!“ opätovali všetci odhodlane.

„Na Muráň, pomstít tolké krivdy, tolké vraždy na nás a na našich páchané.“

„Na Muráň!“ raz ešte rozliehlo sa po zboreninách paloty Tarnovských a Tornally i so svojimi priateľmi uháňal z Tarnova.

Zajímavé bude snaď pre čitateľa zvedieť, jako Tornally z čiernej väži sa dostal na svobodu? Práve dochádzal Tornally i so svojím sprievodom ku hraniciam Uhorska, kde zďaleka bolo vidieť brala pustovne, v nejj sa zdržoval.

„Či vidíte, bratia,“ povie Tornally, „či vidíte tam tie brala? Tie ma ukryvaly pred tyranom muráňským a jeho náhončými. V nich som sa zdržoval, čo tichý pustovník s priateľom môjho otea Serémym, ale i ten chudák iste už vykrvácal preto, že sa opovážil tvrdiť, že Tornallyho dedič žije a že nezahynul, jako by tomu chcel Bašo. Jeho vyvrátilo svedectvo pravdy z tichej pustovne a mňa vyhnala ztadiaľ ukrutnosť Bašova. Jako viete, i tu ma jeho náhončí vynaišli, i ztadiaľto jako

z Tarnova som musel prehnúť. Tu pod tými braťami žil som v hluchej tichosti hôr, spomínajúc si ten živý nepokoj života. Kto by tie vzdychy všetky spočítal, ktoré som ku Tarnovu vysielal, ten by za celý život jich nespočítal. Ach, vy ani neviete, ako my vtedy častokrát krušno a clivo bolo; neraz som tu žiaľom premožený celé dni sedával a nariekal nad svarníctvom sveta, bo som žil v tej domnienke, že nepriateľom mojím je sám mladý môj priateľ Tarnovský. A v tomto klame som bol, jako viete, až do nedávna — a keď niet dcéry Bašovej, kto zná, či by som i v ňom nebol život dokončil.

Medzitým prišli až ku samej pustovni, kde Tornally i so svojimi súdruhy krátku modlitbu vykonali; i brali sa ďalej.

„Jako že to bolo“, zpytovali sa nektorí Tornallyho, „že si sa vysvobodil zo žalára muránskeho?“

„Hej, hej,“ prisviedčali druhí, „slúbil si, že nám to cestou vyrozprávaš.“

„Jako som sa do Muráňa dostal, viete,“ začal výprávať Tornally, „zadiaľ vysvobodil som sa nasledovne: Sotva som bol na Muráni niekoľko hodín, už ma Mariena navštívila. Slubovala mi všetko možné a čím skoršie vysvobodenie. Ja súc v tej domnienke, že som len ňou prišiel do zajatia, nechcel som ju ani počuť; bo som si myslel, že ma len ona zradila. Darmo sa ona očistovala, darmo ma zaklínala, že je nevinná, ja som na to všetko nič nedbal, a čo viac žiadal som o zväčšenie stráže s tou výhrůzkou, že jestli ju nezväčšia, že sa lebo sám, alebo že skrz druhých budem vysvobodený. Čo som žiadal, to sa i stalo, ale ona voždy si vedela cestu do väze preraziť. Ostatniu noc, keď prišla, bola celá bladá, jej čelo, sta by veľkej starosti a trápenia odznaky nosilo. Nad touto premenou som sa až zhrozil. Slzy, musím riečť, že mne padaly a srdce žiaľom puknúť malo, keď som ju videl pred sebou takú strpenú a s tým vyhasnutým pekným okom. Beda mne, beda tebe Tornally, hovorila ko mne sfaby hlasom nejakej vestálky, keď sa neratuješ. Ja som sa až zimou triasol, keď som ju videl predomnou klačať s tými sopiatymi rukami a prosiacim okom a keď ešte s tým svojim inokedy tak príjemno znejúcim hlasom teraz tak vyhrážajúcim ko mne ho-

vorila: Ratuj sa, zachráň Hedviku, jej brata i celú rodinu a otca môjho od hrozných hriechov, ktoré dňom čo povodeň zrastajú. Tornally! maj so mnou milosrdenstvo. Netráp ma viacej. Maj srdce a nie skalú miesto citu. Daj sa uprosiť. Dnes, zajtra môže byť neskoro. Keď nechceš, aby môj život zúfalstvu alebo pomätenosti v obeť padol, posluchni ma. Nech ňa pohnú moje prosby a to vyhasnuté, bez všetkého žitia oko moje. — Ty sa rozmýšľaš? Nedôveruješ mi? Ach, vzkrikla — bohatý prúd síz zastal — a staby mrtvicou ranená zostala bez seba, padnúc na studenú zem temnice. — Mariena drahá, prebuď sa, prebuď a vo všetkom chcem ňa počuť. Mariena, či ma počuješ? rozberal som útlócity tú devu a ďalej som nebol v stave ničomu odporovať. Slzy, ktoré som tajil, viac zatajiť nebolo možno. Celá doterajšia nedôvera zmyznula, a len vzdychy tajné s myšlienkami divnými, jak vtedy, tak i teraz nechcú ma opustiť. I nemôžem pochopiť, jako Bôh takého otca plného zlosti a nešlachetností takou dobrou a šlachetnou dcérou obdarovať môže? Po prestávke prišla Mariena zas ku sebe, zastavené slzy poznovu prúdily sa po jej líkach, ktoré staby jej ulevovaly, bo čím väčší prameň sa prúdiť počal, tým chytrejšie ku sebe prichodila. Tornally, šoptaly jej ústa slabým hlasom. Čo chceš duša drahá? zpytujem sa. Tu máš tieto šaty, vezmi si jich; tie ňa vyvedú zo zámku; svoje mi nechaj tu, tie načas tvojho nebezpečenia budú mňa tu strážiť. Ja som rozmýšľal, bo som nevedel, čo vlastne chce, prečo mi ponúka svoje šaty? Zase sa rozmýšľaš? Nerozmýšľaj, čas uteká. Každá menšina nám je drahou. Tu máš moje šaty, bo len tie ňa môžu vyvieť z Muráňa. Tvár si môžeš ukryť, kým nevyjdeš vonku. Podozrelým to nebude nikomu preto, že sa nazdajú, že mám zubov bolenie“. Vezmi si jich a daj mi svoje. Keby ňa nechceli bránou pustiť, čo sa ale stane, nuž hľadaj inokade útek. Ja som vzal mlčky ponúkané mi šaty, prezliekol sa i dal jej svoje. Ona mi ešte vyrozprávala, kade bych mohol z Muráňa a na jaký spôsob von sa dostať, keby sa už stráž bola premenila a mňa von pustiť nechcela. Tú premenu ale v jej tvári, v jej chovaní sa nikdy nezapomeniem, keď som už odchodil a keď videla, že sa vysvo-

bodím. Aj, taká by pekná panenka bola z teba, žartovala so mnou, keď som už bol preoblečený, ale už len chodz vo meno Božie, tiskala ma von z väzenia, a ja som šťastlivo z neho i z Muráňa až medzi vás sa dostal.

„Nech žije Tornally!“ privolali mu súdruhovia.

„A vy so mnou“ ďakoval jim tento. „Nebabúdajme na svoje heslo, aby sme mohli vysvobodit i toho, skrz koho som vysvobodený, i toho, ktorý je skrz mňa väznený: a preto na Muráň!“

„Na Muráň,“ ozývalo sa kolom a všetci uhánali stáby jich vetor na svojich krydlach bol unášal.

Sotva že „horských chlapcov“ uvítaly vlnky šumnej Muráňky, čakaly jich už celé húfy ľudstva.

Mladí šuhajci posedali na svojich koníkov, i tiahli ku Muráňu. Čím viac blížili sa k Muráňu, tým viacej zadumaval sa Tornally.

„Na Muráň“ zavznie to naraz dolinou a tlupa chlapcov na pekných koních vyrojí sa v cestu Tornallymu, ktorý sa strhne, i po zbroji siaha.

„Na Muráň,“ bola odpoveď sprievodu Tornallyho.

Protivná strana mlčala, jejich vodcom to trhlo.

„Tornally,“ opakoval sám pre seba. A sotva že sa vedel zпамätovať, už bol tento pri ňom. Sprievod jeho zostal jako z kremeňa, ani jedon sa nepohol.

„Tarnovský, priateľ môj lúbezný,“ zavola Tornally a podáva ruku cudziemu vodcovi.

„Tornally,“ skrikne tento, i skočí z koňa a dva mladí priatelia boli si v náručí.

„Nech žije Tornally!“ ozvalo sa i z druhej strany, kým družina Tornallyho na slávu Tarnovskému volala.

„Na Muráň!“ opätovali vodcovia, i tiahli vopred spolu.

Čím dial šli, tým jich viacej pribývalo a tým bol i chytřejší pochod jejich hatený.

Mladí priatelia mali si mnoho čo rozprávať. Mnoho spomínali oba minulosť, no na všetko rozhorčujúce hodili pokryvku.

Nechajme mladých priateľov spolu, i pozrite, čo sa na Muráni deje?

XIII.

Ú k l a d y.

Po strašlivej noci zasvitol pekný deň. Mračná sa načas utiahly, aby potom tým hojnejšie vylievať mohly.

Beji, o ktorom Martin rozprával, že sa blíži ku Muráňu, nedal dlho na seba čakať. Sotva slnko vyšlo, už tiahol s bohatou korigistrou do Muráňa, so zajatým vojvodom a útlou Hedvikou. Bašo málo staral sa o to ostatné, no viac o to prvšie. A tak Beji jednal s vojvodom a s jeho dcérou dľa svojej ľubovôle. Väznom bol otec i dcéra a preca neboli spolu. Kým otec v čiernej väzi sedel, bohatá, zlatom ozdobená svetlica bola väzenním Hedvikinym, čo ju ale všetko neuspokojilo. Ona radšej by so svojim otcom v tmavej diere podzemskej bola bývala, nežli s nepriateľom v nádhernej paláci. Srdce jej žiaľom pukalo, keď pomyslela na svojho otca, matku, brata, na sama seba a ešte — neko. Kto ten nekto bol, čítateľ si ľahko domyslí.

„Oj, rodina moja! veľké nešťastie ta stíha. Neopúšťaj nás dobrotivý Bože a vysvobod nás z pazúrov diabolských zlosynov. Neopúšťaj mňa, slabú devu, no daj mi sily, aby som svoj los trpezlivo niesla. Daj mi rady, abych stále sotrvála v mojom predsavzatí. Nedopusť, aby sa rodičom, bratovi ničoho zlého prihodilo. Buď jejich a — toho strážcom, ktorý tolké bezprávia snášať, tolké nehody prestáť musel. Daj víťazstvo pravde a vypleň toto hniezdo plné zlosti a nepravosti.“

Tieto asi myšlienky a podobné city zaneprázdňovali dievčinu, keď sa Beji na prahu svetlice objavil a s úlisnou špatnou tvárou usmievajúcou diabolskou radosťou pozoroval to smutné rozpoloženie, v ňomž sa deva nachodila. Jej ruky prikrývaly biele jej čielko, a tie jej pekné oči po zemi blúdily, tak že nevidela, kedy Beji prišiel.

„Panno!“ prihovára sa jej Beji, „mám vám ničoho smutného zvestovať.“

Hedvika sebou trhla a bôlný výkrik vyvinul sa z jej niader, a jej ohnivé očko s opovrhnutím meralo zlosyna.

„Prečo ma trápiš ukrutníku? prítomnosť tvoja sožiera ma — ona ma usmrtí. Preč, preč —“ hovorila pobúrená Hedvika.

„Nechcete-li počuť ostatní pozdrav toho, za nehož ste sa pred chvíľkou tak skrúseno modlila, pôjdem.“

Dievčina zbladla a trasavými pery opätovala: „poslední pozdrav toho, za nehož som sa modlila?“

„Ano toho,“ opakoval Beji; „keď ale nie ste na to pripravená, chcem vám to druhý raz sdeliť. Nechcete-li počuť, s Bohom.“

„Stojte!“ zavolať na odchádzajúceho Bejihu Hedvika tak rozkazujuúcim hlasom, že tento jako chlapec so sklopeným okom pred ňou zastal. „Hovorte, čo mi máte hovoriť? Čo mi vzkazuje môj otec?“

„Váš otec? Nie — ten ešte žije a žiada si, aby ste len čím skoršie na slobodu prišli, aby ste potom i jeho sňať vysvobodit' mohli. I vedzte, že sa nachodí vo veľkom nebezpečenstve, pretože je v podozrení, že stál v spojení s lúpežníkmi, ktorých hlavou bol Tornally a od ktorého spoluvinníka boli vaše statky prepadnuté. Vy ste bola unesená a len náhoda nás spolu sviedla, že sme vás mohli vysvobodit' a na toto bezpečné miesto priviesť. Váš otec bol chytený a čo spoluvinník Tornallyho uväznený. Brat — ten uprchol. S matkou, čo sa stalo, viete. Tornally i s jeho spoluvinníkmi bol lapený. Všetci padli do rúk spravodlnosti.“

„Tú lož ste mi už hovorili,“ pretrhla ho Hedvika, „inšie mi nemáte čo hovoriť?“

„Mám.“

„Hovorte.“

„Tornally nenie viac medzi živými.“

„Lužeš!“ zvolala rozhnevaná deva.

„Otrovil sa vo väzení, bol čo zločinec na smrť odsúdený, i so všetkými jeho spoluvinníkmi.“

„Máte toho dôkazy?“

„Mám list vášho otca, ktorý je s nim spolu odsúdený, a ktorého zachovanie jedine od vás závisí: Chcete-li ho ratovať alebo nie?“

Hedvika počala klesať. Jej oči sa temneli a prúd slz jej zrak odobieral.

„List? — od mojho otca?“ hovorila temným hlasom, jakoby to ani ona nebola. V duši jej stala sa veľká premena, bo reči Bejihu mali vplyv na jej srdce, vzdor tomu, že mu nedôverovala.

„Tento list jediný je vstave vášho otca väzenia pozbaviť, vášmu menu a pamiatke vašej rodiny česť zachrániť. To ale všetko od vás závisí, pristanete-li na výminky, ktoré vám poviem.“

„Jaké výminky?“

„Skorej čítajte list, aby ste mi uverila.“

Hedvika vzala jej podaný list a čítala:

„Drahá dcéra!

Oddaj sa do vôle Božej. Nehoda nás stíha. Ja som vo väzení. Prečo? nejdem Ti ani písať, bo nechcem kormútiť už itak strápené Tvoje srdce, a keď i viem, že Ti to druhý vyrozpráva. Maj dosť na tom, že trpím nevinný. Tornally, jako som počul, vo väzení otrovil sa. Jeho priatelia sú na smrť odsúdení; medzi nimi je i Tvoj nestastný otec. Dúfam ale v spravodlivosť Božiu, že to všetko prekazí. Buď dobrej mysle a dúfaj i Ty v Pána Boha. On nás iste vysvobodí. O matke Tvojej ani bratovi nič neviem. O Tebe viem toľko, že sa na dobrom mieste nachodíš. Neznepokojuj sa a buď dobrej mysle. Ostaň s Bohom! To Ti privoláva Tvoj

Otec.“

Po prečítaní listu vzdychla si utrápená deva i pozdvihnúc zrak svoj k nebu riekla: „Bože, daj mi znať cestu spásy!“

„Ja vám ju ukážem; čím ma odmeníte?“ riekol Beji.

„Vysvobodte otca, a jakú chcete odmenu, keď vám ju budem môcť dať, bude vaša.“

„Vašu rúčku panno!“

Hedvika viac nevládala ani slova prerieť. Nechtiac ani sama, sklonila hlavku svoju, čo zlosyn za prisvedčenie považoval, i s radostnou a vyjasnenou tvárou vzdialil sa zo svetlice.

Sotva Beji vzdialil sa, deva oddala sa dúmaniu, horké slzy žiaľu polievaly jej pekné líca. V svetlici bolo ticho, len tu i tu tiché vzdychnutie súzenej devy prerušovalo tichosť. V zahrade, ktorá bola pod oknami Hedviky, bolo počuť švihorenie piesne:

Nenariekaj, neľútosti,

Veď sa to vše premení,

Pán Bôh v svojej fa milosti

Ochraňuje v súžení.

*

Never svetu, ale v svätú
Dúfaj vždy Božiu moc,
Na jej zastaň si podstatu —
Tvojho bóla minie noc!“

Zvuky tieto prebraly trocha Hedviku z jej žialu a ona si v myslí opakovala:

„Never svetu, ale v svätú
Dúfaj vždy Božiu moc!“

V tom padne niečo cez etvorený oblok do prosried svetlice. Deva sa trhla a zodyvbla dýku, ktorá papierom otočená, padla ku jej nohám. Hedvika pošla ku otvorenému oknu, zkade spev do jej svetlice zavznieval a zkade i dýka priletela, i chcela vidieť, kto to hodil; ale tu už nikoho nebolo.

Čo to za znamenie? rozmyšľala odmotávajúc a prezerajúc papier, ktorým bola dyka obkrútená.

„Never ničomu. Dôveruj v Boha. Buď stála a nedaj sa ničomu zlomiť. Dúfaj, že dost skoro budeš na slobode. Toto pre tvoju istotu v čas hroziaceho nebezpečenstva.“

Tieto slová čítala na rozvinutom papieri.

„Ha, toto pre moju istotu,“ riekla s vyjasnenou tvárou. Nové úklady sa mi strojá. Čomu veriť? Tomuto, a či tomu, berúc list od Bejloho do ruky. Nie, tomuto neverím, to nie list môjho otca, to klam. — Klam, ktorý pomstený musí byť. Ty dyko budeš teraz mojou družkou, ty pomstíš zradca a podvodníka môjho. Pokým si ty so mnou, niet pre mňa nebezpečenstva, s tebou ale mňa len smrť môže rozlúčiť. Oj, jaká to dobrá duša musí byť, čo ta mňa posielala.“

Podívno si city naše s nami zahrávajú. Podívno si zahrávaly i s našou Hedvikou, ktorá hneď stála a sťa vífaz neohrozená sa zdala byť a zase nato podlahla druhým útlejším citom sťa lahunké vanie vetrika, keď ker ružový objíma, objímala v spomienkach blahých, svojich milých. Jedon cit druhému ruky si podáva; ten nás pobúri, ten rozpáli, tento kojí a ten blaženým, ten zas rozziakleným alebo pomstychtivým robí. City naše si s nami jako zbúrené more s plaviacim člkom pohravajú. Hra mora neraz v obeť berie, čo nám je milé: tak je to i s nami. Blažený to človek, čo si je pánom citov svojich, bo kto sa jim poddá, lahko jim podlahne, kto sa nechá citami uchvátiť, keď ho neumoria, iste

ho zmoria. Tak zmorily ony i šumnú Hedviku, keď rozmyšľala nad tým všetkým, čo ju potkalo, čo vystála, a čo vystať ešte môže.

Bašo tiež bol zaňatý rozličnými citami, ktoré ale byly jednotvárnejšie, tu i tu popúdlive ale i uspokojujúce. Spokojný on bol, keď vyslal poselstvo ku Izabelle, aby ho čo spojenca uznala a pod ochranu vzala; spokojnejší ešte, keď usporadoval korisť, ktorú mu Beji z Polska doniesol. Tejto spokojnosti sa mu trochu zbudlo, keď sa Petrovič s mníchom Rehorom navrátili s tým posolstvom, že ho Izabella za spojenca uzná; avšak, že jej musí Muráň odovzdať. Väčšmi od tohoto ho rozmrzelo to, že Salm už s vojskom pod Muráň prišiel a k dobývaniu hradu prípravy robil. Prvé útoky cisárskych na mocný hrad Bašo len so smiechom odrážal, bo sa mu zdalo, že ho dobyť nemožno.

Mnohé zaneprazdnenia, ktoré Bašovi oblahnutie hradu spôsobilo, nedovoľovalo mu, ani na svoje dieťa sa pozrieť, čo a jako sa má. To vedel síce, že odtedy, čo ju na dostaveníčku s Tornallym dostihol, veľká premena sa s ňou stala. Bárs chodievala čo deň von z hradu, nevrátila sa však nikdy tak veselá, tak spokojná, jaká bývala predtým. Otec ale, jak bolo vidno, mnoho nevšmal si toho. Viac ho zaujímalo prezeranie železných, zlatom preplnených truhlic, nežli by bol hladel dcéru svoju, ktorú preca miloval vrelo, čo dobrý otec svoje dieťa. I nezpýtal sa jej po príčine smútku nikdy, i netešil ju, no on sa utíalhol od nej.

Tak to trvalo až do osudnej strašlivej noci, kde sme Bašu i s jeho bratom v čiernom jeho pokoji plány kupať videli, a kde sa tešil nešťastný Bašo, že mu už nebude móct Tornally v správe Murána na prekážke byť.

Bolo to deň. lebo dva pred strašlivou tou nocou, keď Mariena celá bladá prišla ku Tornallymu do čiernej väži, aby ho ratovala.

Nešťastná deva!

Ona znala, že jej otec strašne smýšľa proti Tornallymu a preto chcela ho i ratovať. I nemyslela, že ratujúc jeho, úkladom hotoým podlahne.

Mnoho noci strávil Mariena, trapiac sa nad tým, že jej Tornally za vinu dáva svoje uväznenie. Keď ale Tornally opustil väzenie,

celá spokojná lahla si na jeho lôžko. Sen bol to dlhý, ale posilňujúci. Oj, jaká bola spokojná, keď sa zobudila, a keď si zpomnela, že Tornally je svobodný. Oj, už jej tak dávno nič nechutnalo, jako v ten večer pred straslivou nocou na Muráni. I jedlá i nápoj jej boli po vôli.

„Na zdravia tvoje Tornally,“ hovorila si sama ku sebe a vypila pohár dobrého vínka — nim vyhasila i svoj mladý život!

Víno i jedlá boli jedom nakazené a domnelému Tornallymu predložené.

Úkladom Bašovým nie Tornally, ale jeho vlastné dieťa, pekná Mariena z Murána v obeť padla.

Otec úžerník tešil sa zo zisku, že zničil zámožného nepriateľa — a on zavraždil svoje dieťa.

Tak trestá Bôh hriechy naše!

V tejto klamnej viere, že Tornally je mŕtvý, žil Bašo až do návratu poslov jeho od Salma.

Zo začiatku na vyzvanie Salma, aby hrad poddal, odpovedal Bašo s posmechom; keď ale videl, že vojska Salmovho čo deň pribýva, že čo deň noví spojenci ku nemu prichodia, že jeho holomci sa buria, prinútený bol Bašo vyslanstvo ku Salmovi poslať.

(Dokončenie nasleduje.)

Devine slzy.

Pod košatou lipou v sade,

Keď luna sa zbudila,

Usadla si deva mladá

A slzou sa rosila.

Tie slzičky sta perličky

Z líčok na zem padajú;

A vzdychy jej do vysoka

Tam k nebu sa vznášajú.

Slávik ztíchne a netľče

Pieseňku si milostnú,

Azdaj nechce uspokojit

Devu túto žalostnú;

Alebo snáď vyočúvať

Strojí žiale srdca jej,

Aby mohol po hájičku

Hlásať tichú zvesť o nej.

Zrazu vetrík zašumeje

S vôňou kvetu spojený,

Deva pred nim trhne sebou

A v líčkach sa zrumení.

Ústičká jej lalijové

Otvoria sa k šepotu:

Oj, ovežje vetrík lúbý

Srdca môjho nemotu.

A vetríček ckytrý k tomu

Srdiečkom jej vinie sa,

Povie: Prečo mrakom žialu

Kališ svoje nebesá?

Prečo z očka zo sivého

Dunaj slz ti vyteká?

Snáď poliať chceš tú trávičku,

Čo na rosu tak čeká.

Oj ver, krajšie by pristala

Ti úsmevu zlatá žiar,

Jako abys' polievala

Slzyčkami bládú tvár.

Ale jako vetrík tichý

Jej to vraví, povedá;

Už k nemu sa deva drúži

A takto sa zpovedá:

Priateľ dobrý, čo ovievaš

Bólou mojich fažky rad:

Ver mi, že plakať nebudem,

Len mi žitia blaho vrát.

Mala som ja mať drahuškú,

Oj, mala i milého:

Lež oba mi v hrobe hnijú,

Nemám z nich už žiadneho. —

Nevieš jak to sladko dcére,

Keď ju vinie verná mať,

Keď ju lúbým hlasom učí

Boha i rod milovať.

Oj neraz mi matka moja

Vdýchla v srdce slasti kvet,

Takže bych objala bola

Od radosti celý svet. —

A keď nad nami zavisly

Mraky čierne života:

Nezhyneme! — mať preriekla —

Žije božia dobrota.

A teraz, hľa sirota som,
Mať z hrobu mi nechce vstať;
Nuž či nemám slzy roniť, —
Kde útechu srdcu vziať?
Prvá slza z oka mojho
Patrí sladkej materi;
To pomník, ktorý dostáva
Na hrob tichý od dcéry,
A keď zpomniem na priateľa
Čo sa v srdce mi vrezal:
Neraz som to oplakala,
Že ho sebou tiež nevzal.
Snívali sme sny blažené
Vždy nám kvitol krásny máj,
Teraz mi už clivo všade
Zpustol srdca môjho ráj.
Za priateľom duše mojej,
Keď som ho už stratila:
Volno myslím, abych aspoň
Slzu jednu zronila.
A s týmto už prestať by mal
Tok síz mojich bolavý:

Lež keď hladím na rod lubý,
Ešte viac sa zpenaví.
Preto ja i slzy vrele
I za rod môj vylievam:
Aby ho Bôh sám uvolnil,
K nemu v nich sa modlievam.
Lebo keď už zomierala
Drahuška mi moja mať,
Tiško riekla: Dcéra moja!
Národ budeš milovať. —
A teraz už vieš vetierku,
Prečo slzou tvár rosím;
Ja v tých slzách ťazkobôlnych
Boha môjho si prosím:
Aby prijal v slávu večnú
Milého i drahú mať,
A národ môj ubiedený,
Aby ráčil požeňnať.
Preto ty len vej tichúčko,
Utíš srdca môjho žiaľ,
Povej sladko rodním krajom —
A s tým šťastne putuj dial!

Michal Boor.

Literárne, umelecko-vzdelanostné dopisy.

Z pod Kriváňa v septembri. (Buď živá spomienka mrtvým!) Sv.-Martinská knižnica nabyva si neoceniteľných zásluh o národnú literatúru tým, že počína rádradom vydávať spisy sobrané veteránov našich. Požeňnané pôsobenie toto najlepšie ocení budúcnosť. My ale tiež povinní sme oceňovať snahy miláčkov našich národných tak, aby sme si trudoviny jejích vážili, osvojovali, — aby sme diela literárne obetovavých spisovateľov a spevcov svojich vo vzácnosti mali. Sú i mrtví spevci slovenskí, o nichž národ ešte toho vedomia nemá, jakého by zasluhovali. Takým je i mrtvý spevec náš Ján Čajak, jehož básne tklivé a piesne v skutku národnie mohly by byť, a preca nie sú ešte v jedon celok sobrané. „Sokol“ „Orol“ „Hlásnik“, tak jako i almanahy slov. jako „Concordia“ a „Tábor“, prinášaly zdarilé, utešené básne a piesenky jeho. V Liptove, bude tomu skoro už päť rokov, i sbierka a to výdatnejšia na sobranie spisov, počasne básní a spe-

nov Čajakových urobila sa, — ale tá vec až podnes zaspala. A škoda to! Básne a piesne Čajakove sú voskrz na čase, sú voskrz národnie, sú rýdzo-útlo-slovenské, z ľudu a jeho života vzaté. Jak utešené, pomery naše v Uhorsku opravdivo zobrazujúca je básen jeho: „Seidlitzove prachy“, ktorej básnik náš dal toto významné motto:

„Začalo sa víno búriť,
Začal krčah na to zúriť,
Potom tresol v srde, žiaľi,
Vino — muchy vycicaly.

Stará bájka.

Kto by nerozumel tejto bájke?

(Vino — národy a krčah — Hungaria.
Sapienti sat.)

Ó jak by sa to zišlo našincom pri ob-
novovaných rozličných sluboch, lákaniach
chytrých pred očima mať tento rázny veršik:

„Pekné to slová i krásne reci,
Čo nám pánovia hlásate,

Keď jednu vieru v jednom ovčenci
I „szabadság“ spomínate;
Vážne to slová, to každý vyzná,
V srdce jich prijme, za svoje uzná,
Vzdychne, neprieči na mále;
Potom však prejde časy prešlosti
A vidí čiaru v túžbach radosti
A — reservatum mentale. —“

A na to mnohé upodozrievanie, na tie
babské, klebetnícké nápady našich najčistších
a najsvätejších snáh, jak peknú odpoveď nosí
v sebe tento zo srdca celého národa sloven-
ského vyňatý veršík:

„Za našu ľúbosť čože my chceme
Za ľúbosť našej krajiny?
Len to, nech vždy sa bratia zoveme
A nech sme láskou spojení;
A keď si jedon stavia Valhalu
Pre svoje meno i povest stálu
A dvíha sa do výšiny, —
Nech i my máme znaky života,
Nech i nám svieti Božia dobrota
Nech i my máme — dejiny.“

Či nenie škoda takémuto a jemu podo-
bným dielam v prachu zabudnutia ležať?
Von s nimi na svetlo, nech ony oživia pa-
miatku mrtvého spevca nášho!

Všeličo a všetko možné probovalo sa
k smiereniu, k vyrovnaniu sporov v krajine
našej a tí, čo všetko, čo len mohli, k docie-
leniu mieru popustili, boli sme a sme vždy

my. Nešlo-li a nepôjde-li, jak pekne hovorí
v Kassandrovskej resignácii svojej jako v zá-
vierke svojej básne náš poet takto:

„Dones mi ešte dievčina,
Jak ľúbiš hosta dávneho,
V nádobe tu z našej dielny
Toho z Uhár červeného;
Nech sa zasmejem nad láskou
Mrtvého vína a hlíny,
I nech zaplačem nad hrobom
Živej, nesvornej krajiny!“

A s tým dost. Cieľ týchto mojich pár
riadkov je ten, vyzvať patričných k tomu,
aby čím skôr vydali básnické spisy a diela
nebohého spevca nášho národného Čajaka
v jednom celku. Ony zaiste oživia a oboha-
tia mladučký parnas písomnosti slovenskej.
Verím, že tento môj hlas neodznej na prá-
zdno, ale povzbudí patričných k prichyteniu
sa k dielu. Na zdar! Buď živá spomienka
mrtvým!*)

*) Že sa žiadosti drahého brata nášeho, no i
mnohých ctiteľov literatúry našej mladistvej
vôbec, a útlých spevov Janka Čajakových
zvlášte nezadlho vyhovie, máme pevnú ná-
deju. Drahý náš priateľ, redaktor matičného
„Sborníku“, P. Dobšinský sdělil nám už
dávno, že Čajakove spevy usporaduje a ku
výdaju chystá. I myslíme, že tento Váš prí-
hlas vydanie Čajakových hŕňnych kvietkov
iste priskorí. Na zdar! Red.

Miloslav Dumný.

Vojín.

Domov z vojny nešťastlivej
Navracia sa na koni,
Ide cestou hory clivej,
Mračná tiahnu, dážď roní.

Ide trudno zamyslený,
V srdci nesie ťažký žiaľ,
A dážď šumí roznesený,
Kvapká zo škaredých skál.

Pusto všade, hlucho všade
Divými úbočami,
Hory stoja v dlhom rade,
Kývajú vrchovcami.

Rany pála ho po tele,
Krú mu sinie sadnutá,
Duša mu je od ocele
Smrteľne pohnutá. —

Krá, krá, — škrečia ponad neho
Smrť vetriace havrany:
Už nikdy kraja rodného
Viac neuvidíš strany.

Počúva ten škrek chríplavý,
A tu pieseň havranu;
Ešte raz zdvihne zrak tmavý,
Zašle ho v rodnú stranu! —

Konik zvolna postupuje,
Erdží a obzerá sa,
V úskalí sa ohlašuje
Pustá ozvena lesa. —

Už deň minul, — svet okolo
Zamára sa v tme nočnej;
Lež toho vidieť nebolo —
Von vystúpiť z hory tej.

Jakub Graichmann.

Terajšia výchova národov kmena germanského, roman- ského a slovanského.

Od Pavla Hečku.

(Pokračovanie.)

II.

Kmen romanský.

Kmen romanský povstalý z miešanimy Keltov, Dákov a Rimanov s rúznymi národami germanskými, už i podľa mena zaniknútymi, je zvláštny, duchovne pekne nadaný, svojou doterajšou historiou a kultúrou preslulý, indoeuropejský kmen. Prve ešte vynikal na poli dejín, menovite čo do vzdelanosti europejskej, nežli kmen germanský, a za prítomnej doby ešte do 80 millionov duší počítajúci, je jedným z najvýznamnejších kmenov ľudstva europejského. Zvláštna povaha kmena tohoto v tom sa javí, že bol od jakživa panstva a cti žiadostivý, že kresťanstvo viacej citom nežli umom si prisvojil, a keď sa ku svojej kultúre dobyl, najprv si luboval v bujnej obrazotvornosti, ktorá tak rečený romantizmus zplodila, potom ale oddal sa na pole reálnosti, obrábajúc vedy prírodné a vzdelávajúc politicko-socialné pomery ľudstva. Preto jako sa z jednej strany poesiou a vôbec umením preslavil, potom sa z druhej strany politickým reformami vehlasným stal.

Národy ku kmenu tomuto náležiaci sú: Francúzi, Italiani (Vlaši), Belgičania, Španielci, Portugalci a Rumuni (Valasi).

Francúzi jako počtom najsilnejší a politicko-socialným geniom najmohútnejší, vyznačili sa socialnými reformami a šťastným pudom k praktickému životu, nasledkom čoho u nich vo všetkom reálny smer prevažuje, s primiešaním fantastickej výtvarnosti, jako

to v jejich vojvodení v tak rečenej móde pozorujeme. K chvále týchto buď rečeno, že sa u nich silne vyvinul cit ľudskosti, prečo sú oni majstri vo zdvorilosti a prívetivosti, v zachovaní všade konvencionálnej slušnosti a ďalekí od toho, aby s cudzými ukrutne zachodili. Z počiatku monarchiste, potom republikáni, poddali sa konečne i despotizmu, keď tento jejich nesmiernej ctížiadosti, jejich snívavému svetopanstvu, menovite jejich národnej slávobažnosti (la gloire), hovel. Tak po rozúdzilej a samopašnej v republike zažitej svobode, sklonili šíju svoju pod jarmo dvoch, železnou berlou nad nimi vládnutých imperátorov, Napoleona to I. a III., ktorý posledný národ jako známo, v hroznú záhubu a v nesmierne poníženie uvalil. Ti, čo tak radi viedli veľkú politiku a rozkazovali svetu, upadli čo mocnosť náramne ztenčená, ochromená, zomdlená, a preto velice pokorená. Bôh očividome potrestal národ tento čo národ pyšný, sám seba zbožňujúci.

Belgičanov, ktorí mimo Flámov francúzskej rečou hovoria, možno i čo do povahy i čo do vzdelanosti k Francúzom počítovať, a oni sú z vetiev romanského kmena najpriemyselnejší národ, bohatý svojim továrničtvom, strojnictvom a kvetúcim obchodom. Všetky idey francúzskej nachodily tu obyčajne úrodnú pôdu, a len chatrné územie a malý počet ľudu nedovoľovaly to prevádzať v politike, čo prevádzalo sa v rozsiahlej a ľudohojnej Francii. Tito pri novovekej reforme škôl ešte ďalej zašli od Francúzov, udržujúci školy neconfessionálne, čím suchý a príkry,

k materialismu vedúci realný smer tým silnejšie zrastá. A tou spravodlivou obavou nás naplňuje, že kresťanská mravnosť v ľudu tomto vždy väčšmi upadať bude. Flámovia, ktorí ku Germanom patria, sú tu zvláštni nosičia krásneho umenia.

Italiani sú národ slavnej kultúrnej minulosti, ktorí po páde gréckej vzdelanosti vo východnej rímskej ríši, i vedy i umenia tohože zapadlého sveta si prisvojili, filozofiu a prírodné vedy vzdelávali a po dlhý čas čo obrábatelia klassického umenia a literatúry vynikali, menovite v krásoumelstve z jednej strany samých Grékov dostihli, z druhej strany ale prevýšili. Čo nemožno zapreť, keď povážime jejich staviteľské, rezbárske, sochárske a maliarske diela, jejich prekrásnu, majstrovskú hudbu, jejich utešený spev v operách a v cirkevných hymnoch vynikajúci. Jejich znamenité divadlá a dramaturgickú literatúru, a jejich rečníctvo i poesiu.

Dielom v monarchických a dielom v svobodných menších obcach žijúc, i v dlhej borbe s germanskými imperátory stojac, do 18. storočia vzdorovali šťastne každému despotizmu, až konečne i tento ovládol jich na čas, aby sa stal prechodom k novej svobodnejšej ére. Sjednotená už teraz Italia teší sa svojej národnej svobode, a zdá sa, že novovekými ideami, pravdy, krásy a dobra živo preniknutá, ide v ústrety svojej slávnejšej budúcnosti, keď výchova národna o mnoho svobodnejšie sa už pohybovať bude, nežli sa to predtým pre rozmanité ujarmovanie ducha stať mohlo.*)

Španielci sú zo všetkých najnešťastnejší národ, v 15 a 16. storočí na najvyššom vreholi politickej moci, bohatstva a slávy stojaci, v Europe i v Amerike pánni, zkleli za našich časov na národ nevýznamný, a to pre nedostatok osvety a občanskej i duševnej svobody, jako i pre ustavičné politické nepokoje. Tak mohútna a slávna nekdý ríša

*) Poslední čas, bohužiaľ! svedčí, že i oni na zlomkrk letia v ústrety mravnej zkazenosti, jakú u Francúzov od stoliť už pozorujeme. Či sa Italia dožije na takejto ceste slávnejšej budúcnosti, — ľahko na to odpovedať. Kde niet bázne Božej, kde niet ľudskosti kresťanskej: niet Božieho požehnaní!

Red.

Karola V. a Filipa II., hrá nateraz velice skromný zástoj v koncerte europejských národov, prebija sa síce k čulejšiemu životu, chce si zastať do radu svobodnejších a vzdelanejších národov, chce sa velebnějšími ideami ľudstva riadiť, s jakým však prospechom, to čas ukáže. Po ten čas však slabá tu osveta, skrovná vzdelanosť, upadlý priemysel a zklesté národné hospodárstvo, literatúra k tomu mlkvá.

Jakási neludská ukrutnosť hyzdila dávno a dlho tento národ a slepá pýcha a márnomyseľnosť prekážala mu v postupovaní v dokonalejši za ostatným europejským svetom.

Portugalci týmto príbuzný národ skrovný a na malom území obydlený, boli a sú v hľadani svojho národného blahobytu o vela šťastnejší, čo už z tadial vidno, že oni politicky i literárne vždy sa svobodnejšie pohybovali, menovite duševní na seba činený nátlak nikdy dlho netrpeľi.

Rumuni (Valasi) v Besarábii, v Turcku a v Rakúsku obydlení, za novších časov ešte len z národného sna sa preberajúci, sú pravda najzaostalejší romanský národ, ale oni patria k tým národom, ktorí svoju mladost a sviežost zachovali, ktorých slávnejšia budúcnosť ešte len čaká, *jak si ju na kresťanskej osvete, vzdelanosti a mravnosti zakladať budú.* Tito zaostalým v kultúre Slovanom v mnohom podobní, ba vlivu slovanického dobrodejného ducha vystavení, zdajú sa mať jedno určenie s týmito a súčasný rozvoj i čo do budúcnosti s nimi. Ochránení zajiste od bludov a výrostkov západnej kultúry, môžu sa pri 7-mi millionovom počte svojom znamenitým činnikom stať, v preporozdovaní romanského ducha k slávnejšiemu životu, k podnikom od terajších spásonosnejším.

V sredoveku byly národy romanské čo do kultúry svojej slávnejšie od germanských, a preto i povestné od ostatných národov hűfne navštevané university jejich, jako universita rímská, bononská, paduanská, parížska, brusselská, madridská a lisabonská, ktoré však v novom veku velice upadly v sláve svojej, lebo nemajú geniov a talenta, mužov vedy, ktorí by sa nemeckým, anglickým a švédskym vyrovnali, k tomu nebolo tu toho svobodného duševného polybu, čo u tamtych.

Francúzi vynikajú najviacej v politickej vede, v štátnej administrácii, v diplomacii a v strategike, lež i tu v najnovších časiech od Prusov nad očakávanie prevýšeni. Sú ale i výborní znatelia prírody: fyzici, chemici, geologi a astronómi, tak že tu velice slavných mužov počítajú, majú i krásny dar históriu zaujímavo písať a predstaviť, než kritická história ešte pokulháva u nich. V básnictve sa chlúbia nejedným slavným menom, ale jejich najnovšia dramatika a romanopisectvo svedčí o tom, že mravne velice klesajú, lebo tieto jejich plody, ktoré špekulanti v literatúre tak radi prekladajú do iných jazykov, sú pravou záhubou ľudu.

Italiani požívajú až po dnes slávu umeleckého národa, majúc preumných staviteľov, rezbárov, sochárov, maliarov, hudobníkov a básnikov: i oni sú výteční prírodoznanci, právnici, diplomati a dobrí historici; smer jejich básnictva je o vela lepší, nežli francúzskeho.

Belgiciania sú umelci, fabrikanti a kupci, vôbec ľudia realní, vo vyššej osvete neurobili práve pokroku, a pre zpomenuť už vylúčenie náboženstva z nižších škôl, veľkej chyby sa dopustili*), spojení súc však jazykom a literatúrou s národom francúzskym, pohybujú sa v kultúrnej sfére tohoto.

Španielci a Portugalci na predošlú slávu sa rozpomínajúc, z terajšej sa veru tešiť nemôžu, lebo jako politicky hrube klesli, tak i v pravej osvete a vzdelanosti za mnohými inými národami na podiv zaostali; u prvých ani len priemysel a kupectvo nekvitnú a hospodárstvo na nízkom stupni stojí, i pravá politická svoboda sa u nich jakosi udomácnit nemôže.

U národov týchto panuje napospol nedostatok elementárnych škôl, reálnych je málo, gymnasia sú zle sriadené, a university veľmi nedokonalé. Na šťastie je duch národov týchto veľmi praktický a socialný život znamenite rozvitý, následkom čoho tu vôbec povrchná vzdelanosť miesto zaujíma, mnohý touto príjemnou náličnicou svedený, hľadal by u nich o vela základnejšie vzdelanie.

*) Nie celý národ, no hlásatelia novomódnej nekresťanskej osvety (?) a jích agitácie sú toho príčinou.

Red.

Národ francúzsky obyčajne vojvodí v móde, a od starodávna mal veľký vliv i na organizáciu štátov, v čom iné národy príkladu jeho radi nasledovali. Sjedenoteni na teraz Italiani bezpochyby i na dokonalejšiu národnú výchovu obrátia svoj zretel. Španielci pod svobodomyseľným panovníkom, jak jich zase iné politické zámysly nezahubia, mohli by značne obživnúť a znamenitý krok učiniť ku skvelejšej budúcnosti, kroz lepšie sriadené školstvo. U Rumunov jesto zápalu a dobrej vôle za osvetu a vzdelanosť národnú dost, len jim treba priaznivejších k rozvoju jejich pomerov.

Potešiteľné je vidieť u všetkých týchto národov šlachetnú hrdosť na svoj národný pôvod, ktorá obyčajne podnetom byť zvykla veľkých a slavných skutkov.

Zvláštnych paedagogov sa tu málo vyskytlo, ač i oni hojnosť vyšších učebárov počítajú, pripomeneme tu dakolko francúzskych, ktorí nie tak hlbokostou vedy a dokonálym poznaním ľudskej povahy, jako radšej nejakou neobyčajnosťou sa vyznačili.

Tak hľa preslávený Rousseau bol veľký podivín, a jeho paedagogické dielo Emil, iba preto zasluhuje zpomenuť, že národy, ktoré umelým životom až velice sa vzdialili od prírody, na prirodzenejší vývin človeka upozornil, a že tento jeho spis je plný úprimnosti a lásky k vychovávanému po ten čas bludne ľudstvu. Povestný je i Jacotot, ktorý vnašiel snadnú metodu vyučovať naukám a jazykom bez obyčajného trudu, a menuje ju enseignement universel (všeobecný návod), ktorá i došla za slúženého uznania. Victor Cousin, filozofický synkretik, alebo eklekticista, stal sa kroz to chýrečným, že lepšie sriadil školu normálnu v Paríži, školu to pre budúcich učiteľov a professorov, a preštudovav system a method nemeckých, menovite pruských škôl, za reformátora francúzskych škôl považovať sa môže. Herbault, ktorý ešte pred Lancastrom prišiel na metodu, vyučovať žiakov kroz žiakov. Chevalier Paulet, ten istý method užíval, len že pod iným menom, on rozdelil totiž školu na 6 tried, ustanovil najschopnejších medzi žiakmi za učiteľov ostatných, dal najsúcejšiemu meno majora a ostatným meno kapitánov, takže títo vojanskou

formou vyučovali, k Chevalierovi čo ku svojmu generálovi o návody vždy prichodiač. Málo teda originálnej a dač skutočne vyznamenávajúcej paedagogickej pokročilosti francúz-

skej. Tu nám doteraz v ohlade tom velice už praktickí musejú ostať majstry našimi, až sa i v tomto obore veda slovanská zmôže!

(Pokračovanie nasleduje.)

PRÍHLAS.

Pri príležitosti valného shromaždenia národovcov voľebného okresu nemčianskeho, v ktorom ráčil nás poctiť svojou návštevou p. P. Huluk, farár Krupinský, vyzval nižepodpísaný národovcov obidvoch susedských stolíc, aby sa prichytili k prekladaniu romantických nemeckých spisov do milej slovenčiny, žeby sme mali čo dať čítať ľudu, čo by ho i priťahovalo, a z čoho by i prírodnie vedomosti nadobúdali.

Prev. p. Ján Dedinský, farár dolňobadinský podporoval návrh horlive. Na to p. Huluk, siahnuc do najpraktičnejšieho, navrhol, aby sme založili hneď účastinársky spolo-
lok vydavateľský, a nabídlol sa, že vypracuje stanovy.

S uchvacujúcim „hurrah“ bol vítaný tento návrh, a prikrčili sme hneď k voľbe dočasného úradu. Predseda: p. Michal Huluk; podpredseda, nižepodpísaný; sriaďujúci výborníci: pp. Ján Dedinský, Samko Kramár, farár lišovský, Štef. Blaho, učiteľ dolňobadinský a Michal Bodnár, učiteľ preňčovský.

Nížepodpísanému bolo naložené pod č. 3. zápisnice, aby cestou časopisov *) upove-

*) S nevyslovnou radosťou uverejňujeme zpravu túto, i myslíme, že sa z lit. nakladateľského

Krnišov, 6. sept. 1871.

domil ct. obecnstvo o tejto radostnej veci, a aby vyzval národovcov dvoch stolíc, zvolenskej a hontianskej, aby sa hlásili jako údovia tohoto spolku do konca oktobra b. r. u sriaďujúceho výboru.

Túto sladkú povinnosť konám s najväčšou ochotou, vyzývajúc a prosiac všetkých p. t. pp. národovcov, aby sa prihlásili čo najskorej, žeby sme hneď po vyhotovení stanov mohli svolat valné shromáždenie, a dať sa hneď do práce na národa roli dedičnej a odpomáhať všestranne cítenej potrebe prstozumných kníh pre cirkevnie knižnice.

Poznamenávam, že cieľ tohoto spolku bude, vydávať výlučne romantické a technické diela.

Meno jeho bude: „Nakladateľský spolok zvolensko-hontianský.“ Účastiny budú malé.

spolku zvolensko-hontianskeho časom svojim vyvine znamenitá a pre nás prepotrebná „Matica ľudu“, jakou sa už naši bratia Česi honosiť môžu. I mimovoľne padajú nám na myseľ slová nášeho mádoústeho „Ondrejka“:

„Čas ešte príjde, že dušam svätým
Šytno sa stane hradom odkliatym
A meno v „Nebo“ premeni!“

Red.

Andrej Kmet,

dočasný podpredseda a zápisník.

Rozmanitosti.

Miroslav Vilhar, jeden z najnadanejších, najneohroženejších a najobetovavejších bojovníkov slovinských umrel dňa 6. aug. v 57. roku na svojom statku Kalec v Kra-

jinsku. Zavčasu umrel on svojmu národu a jeho budúcnosti, privčas vyrvala ho nemilosrdná Morena z horúceho náručia nescislých priateľov slovanských. Vilhar bol bratom našim

*

Slovincom to, čo Horvatom L. Gaj, čo Srbom Vuk Štefanovič Karadžič, čo Čechom a Moravanom Dobrovský, čo nám nezapomenutelný Ludovít Štúr. On bol básnik, literát, polický agitátor i národný mučedník. Mladistvé letá svoje prežil v dobe, kde slovincký národ drial nevolný sen duševnej nečinnosti, kde okrem jednotlivých mužov, ktorí, jako Bleiweis, Caf, Einspieler, Toman a jiní, otvoreným čelom v spoločenskom živote, jako i svojimi duševnými výtvorami za svoj milovaný národ muže si zastali, — nik k národu tomuto sa nepriznával, ba čo viac, každý, kto len nároky mal na vzdelanosť, skvelé postavenie a vážnosť, zaprel svoj slovincký pôvod, i vydával sa za úda národnosti, ktorá síce voždy duši jeho cudzou ostala, no jemu k zovňajšej dákejši ozdobe, čo sviatočný odev slúžiť mala. Z aristokracie nebolo ani jedného národovca. Vilhar bol prvý, ktorý čo syn zamožného statkára v nemeckom duchu odchovaný, áno v mladosti svojej nemeckou posiou zaobierajúci sa, naraz svoje pravé postavenie poznal a zo sradu svojich rovesníkov k ujarmenému a zapovrhnutému národu prestúpil, pre ktorý v kole svojich známych len opovrženosť a posmech za podiel dostával. Ku ráznemu kroku tomuto primalo ho to, že čo syn svojho národa cítil sa byť povolaným, aby zaujal sa opustených, aby venoval potlačeným svoju duševniu a hmotniu pomoc. Vilhar účinkoval v trojnásobnom smere pre svoj národ, čo básnik, čo hudobný skladateľ a čo politik. Jeho piesne, keď i nie voždy klassické, keď i jinými prevýšené, vyznačujú sa preca bohatým citom, prostou jednoduchosťou a lúbeznou obrazotvornosťou, no i útlosťou a krásou reči; jedna časť je z nich sobraná, väčšia po časopisoch roztratená, mnohé piesne asnaď nachádzajú sa v pozostalých rukopisoch. Nad poetu vyšíhol sa skladateľ — Vilhar. Jeho národné spevy vydobyly mu chýr opravdivého narodného spevca. Piesne: „Po jezeru bliz Triglava“, „Kaj maram da nimam zlata ne srebra“, „Mila, mila lunica“, „Ne vdajmo se“, „Zagorski zvonovi“ a „Bom šel na planince“ ozyvajú sa po všetkých nivách slovinckého ludu, ony obveselujú i roľnícke i meštianske dievča i osamoteného pútnika; áno prelietly už i k pobratimným Horvátom a Srbom na

dolniu Savu, Dravu, i Dunaj, — tak že jich len jediná juhoslovanská pieseň, Jenkov „Naprej“, tým prevýšila, že sa u všetkých národov slovanského kmena udomácnila tak, jako naša Tomašikova: „Hej Slováci.“ Čo politik súčasnil sa Vilhar jedine na prvom krajinskom sneme; neskôr utiahol sa na poli tomto do súkromného života. R. 1863 založil prvý v slovinckom písaný politický časopis, lebo „Novice“ len veľmi zriedka s politikou zaobieraly sa. No, jeho „Naprej“ nevychodil len za trištvrť roka. Príčinou toho byly peňažité obeti, osobnie neprijemnosti, najme ale prenasledovanie zo stany vlády. Celý rad pravôt dokončil sa tým, že jeho spolupracovník Levstik ušiel, sám ale čo velezradca odsúdený šesťtyždňový žalár prežiť musel. Toto nezmenilo neohroženého ducha Vilharovho; no ztrpčilo mu jeho život. V poslednom čase svolal na svoj statok Kalec slovincký tábor. Vďačný lud hrnul sa zo všetkých strán k nemu, a tým odmenil mu najlepšie jeho snahy, jeho boje pre rozkvet a dobrobyt národa, ktorému on svoju celú duševniu silu, svoje bohaté hmotné prosriedky posvätil. Pokoj prachu jeho i sláva večná v Slovanstve!!

Ján Erazim Wocel, jeden z najudatnejších pionierov slovanského života v Čechách odišiel po dlhšom trápení k otcem dňa 16. sept. b. r. Nebožtík narodil sa r. 1802, i bol posledného času mimoriadnym učbárom na universite Pražskej. On vynikal i čo nadaný básnik i čo zpytateľ starožitností; za niekoľko rokov bol i redaktorom „Časopisu musejniho“. Jeho básnické spisy sú: „Harfa“, truchlohra r. 1825., „Poslední Orebita“, „Hlatipisec“, dve novelly; najzdarilejšie jeho diela sú básne lyricko-epické a síce: „Premyslovci“ r. 1839, „Meč a kalich“ r. 1843, „Labyrint Slávy“ r. 1846. Zvláštnu cenu majú jeho archeologické pojednávania v „Časopise musejnom“ uverejnené. Česká literatura utrpela s jeho smrťou trpkú nenahraditeľnú ztratu. Pokoj prachu jeho i večná pamäť v národe slovanskom!

Školstvo na Čiernejhore a v okrese Kotorskom, ktorý k Rakúsko-Uhorsku patrí, predstavuje sa nám dla „Nár. Listů“, čo v Zäre vychodí, v neočakávane podivnom obraze. Na Čiernejhore nachádzajú sa dvadsať

dobre usporiadané národnie, tri hlavne školy, jedno kňazské semenisko, vyšší dievčenský výchovavací ústav, učiteľské semenisko, lesnícko-gazdovská škola a ústav pre ďalekopiscov a typografov. V Kotorskom okrese nachádza sa len osem národných škôl a jedno podgymnasium. Okresy Župpa, Krivošje a Pastrovič, v ktorých nachádza sa viac obyvateľov jako v Čiernejhore, nemajú žiadnych škôl. No vláda v budgete svojom na r. 1872 vykazala 300,000 zl. pre vybudovanie pevnostiek!

Turecké raňajky. Vlastnia práca trvá u Turkov len do jedenástej hodiny predpoludním, načo nasledujú raňajky. Doba pred raňajkami je najživejšia z celého dňa, lebo Oriental i pri najmenej práci hneď sa unaví a môže len za rána s dákou živostou a obratnosťou nečo pracovať. Či je to v Carihrade, či v Teherane lebo ine, v tento čas najistejšie najdeš pána doma. Keď je úradníkom, jakým je obyčajne každý vyšší Oriental, prijíma v dobu túto svojich podriadených úradníkov. Predsieň selamiku je ustavične preplnená služobníctvom hostí, ktorí pri pánovi sedia zahalení v hustý dým. Nekedy sedia 20 do 30 hostia pohromade, no dvaja Európania zapríčinia zajiste viacej hrmotu, nežli všetci tito dohromady. Oriental nikdy sa nerozhreje, i nenávidí každý zbytočný pohyb. Duševní a telesný pokoj je mu hlavnou podmienkou zdravia. Podivné je, že ľudia tito, ktorí ani sebou nepohnú, obyčajne k raňajkám obrovský hlad so sebou prinášajú. Všetci, čo sú prítomní, i čoby jich hostitel ani nevyzval, cítia sa k raňajkám byť pozvanými. V chyži, v ktorej iní jedia, nejst spolu, bolo by neslýchané, áno veľmi neslušné bolo by, nechať nekocho odísť bez raňajkov. Sluha len riekne „jedlo vyšlo“ — a už je celá spoločnosť prichystaná. Okamžite je stôl prikrytý, na nom ližice a kúsky chleba, a okamžite prinášajú z kuchyne na hlavách veľiké nádoby. Jednotlivé pokrmy bývajú s podivuhodnou rychlosťou služobníctvom pred hosti predkladané. Lenivý Oriental jedáva všetko s veľkou hltavosťou, ačkolvek zná, že je to na škodu. Jako môžu tito ľudia, ktorí tak

pomáli chodia, pomáli mluvia, pomáli myslia, áno v každom spôsobe pomáli jednajú, jedine pri jedle byť tak obratní: to prekvapí každého. Obyčaj tento ustálil bezpochyby jednotvárny zovňajšok mužskej spoločnosti. Za štvrt hodiny požívajú nekedy 10 do 15 pokrmov; no to iste premení žalúdok vo vreco, ktoré bolo čo najrychlejšie naplneno. A každý Oriental po jedle je takýmto napelchaným vrecom. Či div, že po raňajkách ani Turci ani Peršanania pracovať nemôžu.

Obrovský hostinec. Nedávno otvorený bol v New-Yorku „Grand-Central-Hôtel“ menovaný hostinec. Obrovský hostinec tento môže 1500 hostí v 650 izbách naraz prijať. Každé patro má asi 35.000 stóp objemu, najvyššie ale 30.000. Sred ohromnej budovy sú dva dvory a síce 20 stóp široké a 165 dlhé, aby mali izby viac svetla a čistej povetrie. Na streche nachádzajú sa dve nádoby na vodu, do ktorých sa 10,000 gallonov vliat môže, aby tak proti požiaru stavisko chránené byť mohlo. Hostinec tento má štyri vchody. Okuruje sa parou, ktorá rúrami z izby do izby vypustená býva. Na jedon deň platí host tri i štyri dolláry, keď sa v nom za dlhší čas baví i menej. Noviny „New-York Times“ udávajú statistiku tohto obrovského hostinca; dla nich upotrebené byly k stavbe 4,000,000 tehál, práca pri stavbe stála dva milliony dollárov. Stavisko má 2000 dvier, hĺbku 200 stóp a dĺžku 175, výška až po strechu obnáša 197, výška izieb 12 stóp. Teremov je 50. Sedem jutár je kobercami postretej pôdy a jedno jutro marmorom. Tri parostroje jestvujú v stavisku a 15 fiakov stojí napohotove.

Mŕtvola čo záloh. Za našich časov dávajú sa najmä vo väčších mestách rozdiľné veci do zálohu, no nektoré veci zmizly z tohto podivného obchodu. Každý veritel pozrel by podivne do očí, keď by mu človek mŕtvolu svojho otca alebo matky do zálohu doniesol. U starodávnych Egyptčanov nebolo to nič podivného, nič nemožného. Ano, mŕtvola nektorého príbudzného bývala najistejším zálohom, lebo každý sa usiloval čo najskôr si ju vymeniť.

Literárne, umelecké a vzdelanostné zprávy.

Nil Popov, slavný to ruský politický spisovateľ, ktorý nedávno známe dielo „Srbsko a Rusko“ napísal, vydal v najnovšom čase zase jednu zauímavú knihu pod menom „Srbsko po Parížskom mieri“, v ktorej množstvo nových udalostí rozpráva, no najmä susedenie mocností a jich účinkovanie oproti Srbsku v jasnom svetle predstavuje.

Adria menuje sa časopis, ktorý dňa 10. septembra pod redakciou dr. Razlagovou v Lublani v nemeckej reči vychodiť začal. „Skrz usrozumenie ku sjednoteniu. Skrz pracovitost ku svobode!“ je heslom polmesačníku tohoto, i dokonale charakterisuje celé blahonosné podujatie Razlagovo. Na zdar!

Черногорка. Лист за забаву, книжевност и поуку. (Černohorka. List venovaný zábave, literatúre a poučeniu). Pod týmto názvom vyšlo v Cetini na Čiernejhore v prosred júla čo príloha k „Crnogoracu“ prvé číslo časopisu, v ktorom bude sa pestovať krásoumná slovesnosť. Vo vydaných dosiaľ troch číslach nachádzajú sa básne od slavného Sundečiča, zauímavého cestopisu „So rovnoga mora v zlatnu Crnogoru“ a preklad Turgenevovej povesti „Nešťastnica“: mimo toho nachádza sa v každom čísle „Glasnik“ s dobrými literárnymi a jinými zprávami. Crnogorka vychádza týždne raz vo dvoch hárkoch štvorkových. Predplatná cena do konca roku je 1 zl. 50 kr. Úprava časopisu tohoto je neuhladná. Crnogorac stojí do konca roku 1 zl. r. m., i má krajšiu úpravu, jako otázna jeho príloha. Bože pomáhaj z duševnej poroby i bratom Černohorcom!

Гласник србској ученој дружтва. Книга XXX. časopis učenej srbskej spoločnosti vyšiel nedávno. Dr. Jozef Pančić podal krásny článok: „Sumsko drvčie i bilje u Srbiji“ (Lesnie stromovie a kroviny v Srbsku). Na zdar!

Rafael Stiglić prekladá na horvatský jazyk „Vesnický román“ duchaplnej českej spisovateľky, pani Kar. Světlej. Bože môj, kedy že u nás zrodia sa spanilomyslné Světlé?!

Pp. V. Hálek, Ján Neruda a Ferd. Schulz redigujú znamenité dielo pod menom „Poesie světová“, ktorého sv. I. práve na svetlo vyšiel; i obsahuje Byronovho Káina, chymú to dram. básen, prekladom prof. dr. Jos. Durdíka. Cena 65 kr. Úprava sväzočku tohto je švarná. I teší nás to, že utešený podnik tento, ktorý bol už pred piatimi ro-

kami oznámený, konečne dennieho slniečka uzrel. Odporúčame znamenité dielo toto české našim rodákom čo najснаžnejšie.

P. Joz. Kolár, známy český spisovateľ, usporiadal druhú sbierku J. O. Krylových bájok v českom preklade s výkladom a rozmluvami. Dielko k dostaniu je u Kobera v Prahe. Kedy že náš priateľ p. Bohuš Nosák svoj slovenský preklad znamenitých Krylových bájok sossiera a vydá?

Pp. Karel Tůma a Fr. Brábek chystajú k vydaniu A. Petöfi-ho (meno jeho vlastne bolo Petrovič) vybrané básne v českom preklade.

Veselohry „Telegram“, „Kapitola I., II. a III.“, „Ona mne miluje“, spisy to slovutného českého spisovateľa G. Pfelegera-Moravského vydané sú v horvatskom preklade v Lublani nákladom dram. družstva Lublanského. Prvú veselohru preložil Jozef Starý, druhé dve J. Mohorčič. Kedy že my budeme mať podobné družstvo?!

Magelóna od J. Kolára, **Služebník svého pána** od Em. Jerábka, **Záviš** od V. Háľka a **Z doby kotillonu** od Em. Bozděcha — výtečné to české dramata — preložil knieža Engeličev do ruštiny.

Učitel ve francouzském zajetí, veľká původní činohra pro děti ve čtveru jednání od Fr. Pravdy s nápěvy od V. Kratochvíla a V. Frimla. V Praze 1872, XXXII., strán 64., cena 24 kr. Divadelní ochotníci tento zasluhuje všetkým právom meno „Maticie die-tok.“ Na zdar!

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Tak menuje sa časopis, ktorý pri spolupôsobení skoro všetkých výtečnejších spisovateľov českých rediguje i na Slovensku dobre známy spisovateľ Václav Vlček. Red. admin. a expedícia je v Prahe (medzibranská ulica č. 9. (1482—II. staré). Znamenitého časopisu tohoto, ktorého celoročnia predplatná cena obnáša 4 zl. 50 kr., vyšlo dosiaľ šesť úhľadných, zauímavého obsahu plných sväzkov. Keď si ponechávame obsérnejšiu zprávu o tomto výbornom časopise na pohodlnejší čas, odporúčame ho drahým rodákom našim čo najснаžnejšie. Na zdar!

Slovan menuje sa výtečný český časopis, ktorého redakciu od 1. septembra známy historik literatúry českej a spisovateľ Karol Sabina vedie.

Slavin (Pantheon). Sbíрка podobizen, autografů a životopisů předních mužů česko-slovenských. Veškerá práva vyhražuje si nakladatelství. V Praze. Nákładem: F. Bartel, dřevorytecký ústav, v černé ulici č. 16—II. 1872. Sešit I. Cena 30 kr. r. m. 8-a. Str. 32. V sošíte tomto sú nasledujúce podobizne: Karel Škréta, Dr. Palacký, Karel Havlíček, J. Jungman. — Prvá časť diela tohoto obsahovať bude 20 sošitov s asi 80 podobizňami; každý sošit po 30 kr., poštou 34 kr. Dielo toto odporúča sa samo sebou: **veď** prinášať bude podobizna a životopisy i našich slovenských mužov! Na čo však pána nakladateľa upozorňujeme je, aby si dal dobrý pozor, koho podobizen a životopis zo Slovenska podať chce. Skúsenosť nás učí, že sa naši bratia Česi — neznajúc dokonále naše pomery — pri podobných podnikoch neraz prerátali a popáliili. Preto ešte raz — pozor!

Zornička. Obrázkový zábavník pre dieťky. Vydáva Ján Francisci. Svázok I. Strán 96. Cena 30 kr. T. Sv. Martin. Kníhtlačiarisko-účastinársky spolok 1871. Znamenité dielko toto, do ktorého složili práce svoje výteční naši prostonárodní spisovatelia, jako pp.: Ján Francisci, Jonathan Dobr. Čipkay, Pavel Dobšínský a A. H. Škultéty, odporúčame ct. obecnstvu, najme ale priateľom mládeže čo najsrdečnejšie.

Povedky pre slovenské dietky. Vydáva Ján Francisci. Svázok I. Str. 80. Cena 30 kr. T. Sv. Martin. Kníhtl.-účastin. spolok. 1871. Uhladné dielko toto obsahuje osmero prostonárodných povestí, jako útla mládež veľmi rada a to s duševným prospechom čítava. No želateľno by bolo bývalo, čoby p. vydavateľ poviestku „Múdry Matko a blázni“ radšej inde a nie v spise pre útlu mládež bol uverejnil. Ostatné i toto dielko zasluhuje, aby sme ho snažne odporúčali, a to tým viac, že p. vydavateľ kliesni spisami týmito cestu ku založeniu „Matice dietok“.

Slovenský divadelný ochotník, usporaduje Ján Francisci. Svázok II. Pán Tomáš. — Sto dukátov odmena. Tlačou a nákladom kníhtl.-úč. spolku v T. Sv. Martine. Cena 25 kr.

Dramatických spisov Jana Chalupky vyšiel svázok I. Kocúrkovo. Tlačou a nákladom kn.-úč. spolku v Turč. Sv. Martine. Cena 30 kr. Veľmi povďační sme p. usporiadateľovi satyrických spisov zvečnelého pevca nášeho, ktorý prvý a to radikálne liečiť začal z kocúrkovského i maďarónského

neduhu zaostalý národ náš. Nie nadarmo napísal slavný Kopitár po prečítaní tohto Kocúrkova pred 40 rokami: „Kocúrkovistae dic: Euge! macte! ultro! Gratulamur Slavis nasci Voltairios“*). I myslíme, že výtečné dielko toto, i čoby sme ho i neodporúčali, ct. obecnstvo slovenské s chvatom odkupovať a čítať bude. No prosíme p. usporiadateľa, aby nás zase čo najskôr takýmto vzácnym darom obradovať sa ponáhlal; veď i teraz Tesnošil Jánošov atď. atď. v každom meste, mestečku a dedinôcke slovenskej na dôstač máme, ktorí satyrického korbáča potrebujú! A či vari nie?! Na zdar!

Obrázkový Kalendár pre pospolitý lud slovenský, na priestupný 366 dní majúci rok po narodení Krista Pána 1872. Vydáva „Minerva“ pr. uh.-slov. úč. kníhtl. a vydavateľstvo. Sostavil M. Horalek. Cena 30 kr. Odporúčame kalendár tento ct. obecnstvu nášemu.

Podivné a skutočné príhody Baróna Bačkoroviča, vyprávane od neho samého. Sobral a spísal Monte Čerigo, red. Raráška. Turč. Sv. Martin. Makladateľ A. Černiansky. 1871. Strán 48 v 16-ke s obrázkami. Cena 10 kr. Priateľom satyricko-humoristickej zábavy odporúčame dielko toto i žiadame p. vydavateľa čo najuprimnejšie, aby v podujatí svojom pokračoval, no i väčší zretel na naše pomery pri podobnom podniku bral, bo kde neprerazí politický časopis, tam blahodarne pôsobí satyra.

Fotografické album podáva nám F. Fridrich v Prahe. Číslo I. obsahuje tieto podobizne: Žofia Podlipská, Karolina Světlá, A. Dvořáková-Mráčková, Eliška Krásnohorská. K dostaniu u Th. Moureka v Prahe. Číslo I. cena je 25 kr. My sme ujistení, že album toto ani v jednom slovenskom dome chybeť nebude. A či p. dr. Ivan Branislav Zoch od podobného krásneho podniku ozaj už upustil? Ej bolo by to! Pane doktor, taže sa do práce! Na zdar!

Vyzvanie k založeniu slovenského speváckeho spolku v Pešť-Budíne zaslané nám bolo po tieto dni doč. sriadujúcim výborom. Predbežná porada mala byť dňa 24. sept. v Dürerovom kasíne v Pešti. Keď sa z podniku tohoto srdečne radujeme, pri-volávame pánom dočasn. výborníkom hlučné sláva a na zdar!

*) Voltaire — nespomínajúc jeho ostatnie bohoruhavé účinkovanie — znamenitý satyrik.
Red.

Listárne redakcie.

P. P. H. v H. Váš článok došiel. Ďakujeme srdečne i za i za blahopranie. Keby sme i z iných strán tak podporovaní boli, jako to Vy činíte, nemuseli by sme čas mrhať ustavičným dopisovaním a modlikaním — a náš mladušký „Orol“ donášal by i lit. kritickú prílohu; nuž ale kdeže pôjdeš človeče hriešny proti noci, keď nemáš svetla? — **P. P. D. v D.** „Zlatý Pluh“, „O sirote“ a jiné povesti a básne prijali sme s potešením. Ďakujeme čo najsrdečnejšie. Pán Boh s Vami! — **P. M. D. v P.** — Ďakujeme úctive i prosíme o sfúbenú povest. — **P. A. S. O. v B.** Návrh Váš je znamenitý, no sotva dá sa previesť. Veď či Vám nenie známo, že som ja už r. 1869 s podobným návrhom v „Pešť-bud. Ved.“ vystúpil, a že hlas mój bol hlasom volajúceho na púšti? No pokusne sa ešte raz o to, asnaď teraz to pôjde,

asnaď uzná sa to, že bez krásoumného družstva nemôže sa naša mladistvá slovesnosť vyvíjovať, nemôže sa naša nádejplná mládež ku spisovateľstvu s prospechom odchovávať. Bože nám pomáhaj, aby sme založiť mohli podobný blahonosný spolok, jakými boli nekdy v Čechách Jungmannova „Vltava“, Machov a Kalinov „Věvec“, Ferd. Mikovcov „Lumír“. Listovne viac. — **P. Fr. A. Urb. v P.** Pánom Kob. do T. Sv. Martina zaslané nám 3 sv. dram. spisov a „Českú Poetiku“ nedostali sme do Prievidze, i nemohli sme spisy tie oznámiť. Ráďte nám všetko do Prievidze posielaj.

Oprava. Na str. 271 v riadku 3 má stáť miesto: „pozostatý rukopis J. Kalinčáka“, — „podáva A. Sytiansky.“ Sadzač.

Oznam.

S 9. čísлом končí sa tretie štvrtročie

„ORLA“ 1871;

i prosíme ct. obecenstvo, aby svoje nedoplatky čím skôr odoslal a zapraviť ráčilo. Čo stačily naše mladistvé sily, vynaložili sme všetko, aby sme dostučinili svojej povinnosti, no nie tak každý z priateľov našej mladistvej krásoumnej slovesnosti! Denník náš svedčí, že ani jedna tretina nie priam z veľkého počtu odberateľov „ORLA“ svoje predplatky nezaslala. Či pri takýchto okolnostiach možno časopis zlepšiť, rozšíriť a prepotrebnou kritickou prílohou opatriť?! Nech uzná ct. obecenstvo samo, že človek k nemožnostiam nútený byť nemôže! A preto prosíme ešte raz v záujme našej mladistvej slovesnosti všetkých tých pánov, ktorí za náš časopis dosiaľ nič nezaplatili, aby toto čím skôr láskave urobili. Keby nám do konca októbra aspoň všetky nedoplatky prišli, pripojili by sme hneď k 10. č. lit. kritickú prílohu „Slovesnosť“. Na duševných silách a vôle nám nechybí — len nech nás ctené obecenstvo aspoň dostatočne hmotne podporuje!

I články i spisy i dotazy i reklamacie i predplatky nech sa nám doposielajú jedine do Prievidze (Privigy). S Bohom!

V Prievidzi, dňa 30. sept. 1871.

Redakcia.

Predpláca sa u redakcie v Prievidzi (Privigy):
celoročne 5 zl. 50 kr., polročne 2 zl. 80 kr., štvrtročne 1 zl. 50 kr. — Pre žiakov celoročne 4 zl. — Vychádza ročne vo 12 sošitoch 4—5 hárkov silných každého mesiaca na velikej štorke

Nakladateľ O. Sytiansky. — Knižtlačiarско-úcastinársky spolok v T. Sv. Martine.